

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Kuinka selvittää ravintolisäviidakossa? - Uuden työntekijän perehdytysopas

Satu Salminen

2018 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Kuinka selvitä ravintolisäviidakossa? - Uuden
työntekijän perehdytysopas

Satu Salminen
Kauneudenhoitoalan koulutus
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2018

Satu Salminen

Kuinka selvitä ravintolisäviidakossa? - Uuden työntekijän perehdytysopas

Vuosi	2018	Sivumäärä	65
-------	------	-----------	----

Maahantuoja on vastuussa markkinoille tuomastaan ravintolisästä. Ravintolien lainsäädäntö on kuitenkin monimutkaista ja hajanaista. Tässä opinnäytetyössä pyrittiin vastaamaan kyseiseen ongelmaan tarjoamalla ravintolien omavalvonnan perehdytysopas maahantuojien käyttöön. Opinnäytetyön tarkempi kohderyhmä on erityisesti yritysten uudet työntekijät, joilla on vähemmän kokemusta ravintolien kanssa toimimisesta. Opinnäytetyön teoreettisessa osuudessa esiteltiin ravintolien ilmoitusmenettelyt, elintarvikeviranomaiset ja omavalvonnan eri osa-alueet. Teoreettinen osuus on pohja oppaalle, joka on luonteeltaan käytännönläheisempi. Oppaan tarkoituksena on tukea yritysten määräystenmukaisen omavalvonnan suorittamista.

Opinnäytetyön teoriapohjaa varten etsittiin materiaalia monista eri lähteistä (mm. Suomen laki ja asetukset, EU-lainsäädäntö, viranomaislähteet, uutislähteet). Teoriapohjaa luotaessa lähdeaineistoa tarkasteltiin erityisesti ravintolisiä maahantuovan yrityksen näkökulmasta. Ravintolien omavalvonnan perehdytysoppaasta tehtiin sähköinen dokumentti. Pyrkimyksenä oli tehdä oppaasta helposti lähestyttävä ja käytännönläheinen, silti teoriapohjaa hyödyntäen. Tarkoituksena on, että yritys voi hyödyntää opasta uusien työntekijöiden perehdytyksessä. Perehdytysoppaan arvioi opinnäytetyön toimeksiantaja ja kolme ulkopuolista henkilöä. Palautetta oppaasta kerättiin kirjallisella palautekyselyllä. Huolimatta ravintolisälainsäädännön monimutkaisuudesta, koettiin opas palautteen mukaan helposti ymmärrettäväksi ja käyttötarkoitukseensa sopivaksi. Teoksen sisältö arvioitiin palautteen perusteella kattavaksi ja ulkoasu mielenkiintoiseksi. Oppaan voi näin katsoa täyttäneen sille asetetut tavoitteet.

Asiasanat: ravintolisä, omavalvonta, ravintolisäilmoitus, takaisin veto, perehdytys

Satu Salminen

Employee induction about food supplement in-house control

Year	2018	Pages	65
------	------	-------	----

An importing company is responsible for the food supplements it imports. Unfortunately, the legislation concerning food supplements is complicated and scattered. Hence, the aim of this bachelor's thesis was to provide a solution to this problem by creating an orientation guide to in-house control of food supplements for importers. A more specific target group of the guide was the company's new employees who possess less experience of food supplements. The theoretical part of this thesis introduced the different notification procedures related to food supplements, food control authorities, and different parts of in-house control. The theoretical part provided a basis for the actual guide, which is more practical by nature. The purpose of the orientation guide was to support the accurate execution of in-house control among importers.

The theoretical framework for this bachelor's thesis was based on data from a wide variety of sources (e.g. national legislation and regulation, the European Union legislation, authorities, news sources). The data was inspected especially from the importer's point of view. The orientation guide to in-house control of food supplements was presented as an electronic document. The objective was to make the guide practical and easy to access without compromising the necessary theoretical information. The intention was that the guide could be used in employee induction. The guide was evaluated by the client company and three outside persons. The feedback was collected with a printed questionnaire inquiry. Despite the complexity of food supplement legislation, the guide was perceived as understandable and suitable. The contents of the guide were considered as thorough and the layout was appraised as attractive. Thus, the guide met its prerequisite goals.

Keywords: food supplement, in-house control, food supplement notification, employee induction

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Toimeksiantajan esittely	7
3	Elintarvikelainsäädäntö	8
3.1	Ravintolisän määritelmä.....	9
3.2	Suositukset ja käyttö Suomessa	9
4	Elintarvikeviranomaiset.....	10
4.1	Euroopan Unioni	10
4.2	EFSA	12
4.3	Evira	13
4.4	Aluehallintovirasto ja kunnat.....	14
4.5	Tulli.....	14
5	Omavalvonta.....	15
5.1	Ravintolisiä koskevia vaatimuksia.....	16
5.2	Pakkausmerkinnät	18
5.3	Markkinointi	19
5.4	Jäljitettävyys.....	21
5.5	Takaisinvedot ja haittavaikutusilmoitukset	22
6	Elintarvikehuoneistosta ilmoittaminen	25
7	Ravintolisäilmoitus	26
8	Omavalvontaoppaan toteutusprosessi	27
8.1	Yhteistyö toimeksiantajan kanssa.....	27
8.2	Perehdytysoppaan sisällöntuotanto.....	29
9	Arviointi	30
9.1	Työelämän arviointi	31
9.2	Ulkopuolinen arviointi	33
10	Pohdinta.....	36
	Lähteet	39
	Kuvat	43
	Liitteet.....	44

1 Johdanto

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on parantaa ravintolisävalmisteita maahantuovien yritysten tietoutta vaatimusten mukaisen omavalvonnan toteuttamisesta. Tämän tavoitteen edistämisen myötä parannetaan lisäksi yleistä elintarviketurvallisuutta. Elintarvikelainsäädäntö on laajaa ja hajanaista, mistä syystä sen käytäntöön soveltaminen omavalvonnan muodossa voi olla yrityksille haastavaa. Uusien työntekijöiden perehdyttäminen ja henkilöstön kouluttaminen ovat osa maahantuojan hyvää omavalvontaa.

Ravintolisiä maahantuovien yritysten koulutuksen ja perehdyttämisen tarve ilmenee monissa lähteistä kuten Tullin elintarvikevalvonnan tuloksia esittelevästä raportista vuodelta 2017. Kyseisestä raportista huomataan, että määräystenvastaisia tuote-eriä todettiin eniten tuoteryhmässä, johon ravintolisät kuuluvat. Yleisimmin virhe liittyi niin sanottuihin yleisiin pakkausmerkintöihin. (Tulli 2017.) Koulutuksen tarve korostuu ravintolisien omavalvonnan kohdalla, koska ravintolisille ei tarvitse hakea ennakkohyväksyntää, toisin kuin esimerkiksi lääkevalmisteilte. Näin ollen maahantuojia tai myyjä on vastuussa markkinoille saattamansa ravintolisän turvallisuudesta.

Opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa tuotettavan ravintolisien omavalvonnan perehdytysoppaan tarkoituksena on edistää vaatimusten mukaisen omavalvonnan toteuttamista perehdyttämällä uusi työntekijä ilmoitusmenettelyihin, elintarvikealan toimijoihin ja omavalvonnan eri osa-alueisiin. Ravintolisien omavalvonnan perehdytysoppaassa esitellään omavalvontaan liittyvä teoria ja keskeisimmät käsitteet käytännönläheisesti. Lisäksi, oppaassa esitettyjen linkkien ja lukuvinkkien avulla ohjataan lisätietojen tai ilmoituslomakkeiden pariin. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys toimii pohjana toiminnallisessa osuudessa tehtävälle oppaalle.

Opinnäytetyön toiminnallisena osuutena toteutettavan ravintolisien omavalvontaoppaan arvioi työelämän näkökulmasta toimeksiantaja. Tämän lisäksi oppaaseen tutustuu kolme ulkopuolista henkilöä, joista kukaan ei työskentele ravintolisien maahantuonnin parissa. Työelämän arvioinnin tavoitteena on kerätä kehitysideoita ja selvittää sopiiko opas käyttötarkoituksensa. Ulkopuolisen arvioinnin tärkeimpänä tavoitteena on selvittää, kuinka hyvin uudet työntekijät ymmärtävät oppaan sisällön. Saadun palautteen pohjalta omavalvontaopasta voidaan kehittää vastaamaan paremmin työelämän tarpeita. Opas tallennetaan sähköiseen muotoon yrityksen perehdytystarpeita varten.

2 Toimeksiantajan esittely

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Sirowa Helsinki, joka on osa Sirowa-konsernia. Sirowa-konserni on perustettu Liettuassa vuonna 1993. Suomessa yritys on aloittanut toimintansa vuonna 2003. Sirowa Group toimii Suomen lisäksi Viron, Latvian, Liettuan, Puolan, Tšekin, Saksan, Unkarin ja Slovakian markkinoilla. (Sirowa Group 2018.) Suomessa Sirowa Helsinki jakelee, myy ja markkinoi kymmenen eri valmistajan tuotteita. Yrityksen tuotteiden pääasiallisen jakelukanavan muodostavat apteekit ja suuri osa valikoimasta on saatavilla vain apteekeista. (Sirowa Helsinki 2017.)

Sirowa Helsingin Suomen apteekkitiimi on pieni ja henkilökunta koostuu maajohtajasta, tuotepäälliköistä sekä myyntitiimistä (Sirowa Helsinki 2017). Myyntiedustajat viettävät suuren osan työajastaan myyntityön parissa, apteekkikohtaisten käyntien merkeissä. Tuotepäälliköt puolestaan huolehtivat omien vastuubrändiensä hallinnasta ja kehityksestä. Sirowa Helsingin työyhteisön yhteistyö on tiivistä ja esimerkiksi uudet lanseerauspäätökset tehdään yhteisvoimin. Yrityksen brändiportfolion tuotteet ovat luokitukseltaan kosmetiikkaa, lääkinnällisiä laitteita ja ravintolisiä. Henkilökunta päivittää ravintolisiin liittyvää osaamistaan käymällä kouluksissa ja seuraamalla asiaan liittyvää lainsäädäntöä.

Sirowa-konsernissa työskentelee kaiken kaikkiaan lähes 500 työntekijää ja koko konserni edustaa yli 80 brändiä (Sirowa Group 2018). Myös Suomen tuotevalikoima on laajentunut viime vuosina ja uusien valmisteiden markkinoille tuominen luo kasvavia perehdytystarpeita henkilökunnalle. Yrityksen kasvaessa on tärkeää, että myös uudet työntekijät pystyvät omalta osaltaan huolehtimaan hyvästä omavalvonnasta ja ovat perillä siitä, kuinka toimitaan esimerkiksi takaisinvetotilanteessa. On huolehdittava, että myös uudet työntekijät saavat jo perehdytyksen aikana tietoa siitä, kuinka omavalvonnan tulee näkyä osana omia työtehtäviä.

Sirowa Helsingin tuotepäälliköt seuraavat omien vastuubrändiensä varastotilannetta ja suurin osa tuotteista tilataan tarpeen mukaan suoraan eurooppalaisilta valmistajilta. Yrityksellä ei ole omaa tuotevarastoa, vaan tuotteet säilytetään lääkkeiden ja terveystuotteiden jakelijan Tamron logistiikkakeskuksessa Tampereella. Sieltä Tamro toimittaa tuotteet sovitusti eri myyntipisteisiin kuten apteekkeihin. Apteekit tai muut tahot, joille tuotteita toimitetaan, myyvät tuotteet suoraan kuluttajille.

3 Elintarvikelainsäädäntö

Elintarvikelainsäädännön tarkoituksena on varmistaa elintarvikkeiden turvallisuus ja se, että niistä annetut tiedot vastaavat todellisuutta. Suurin osa elintarvikkeita koskevasta lainsäädännöstä on Euroopan yhteisön eli Euroopan unionin lainsäädäntöä. Tämän lisäksi Suomessa on säädetty kansallinen elintarvikelaki ja useampia asetuksia. Näiden tarkoituksena on täsmen- tää Euroopan unionin lainsäädännön vaatimuksia Suomessa. Tavoitteena on Euroopan Unionin laajuinen elintarvikealan yhtäläinen valvonta, lainsäädäntö ja samojen periaatteiden noudat- taminen maasta riippumatta. (Evira 2016d.)

Elintarvikelainsäädännön yleisiin periaatteisiin kuuluu ihmisten elämän ja terveyden suoje- lu (EPNAs 178/2002, 6 - 7). Euroopan unionin alueella elintarvikkeiden valvontaan, riskien ennal- taehkäisyyn ja lainsäädännön laatimiseen osallistuvat useat eri kansalliset ja kansainväliset tahot, jotka toimivat yhteistyössä yhteisten päämäärien toteuttamiseksi. Eri tahojen roolin ymmärtäminen ja alaa säätelevän lainsäädännön tuntemus on tärkeää elintarvikealan maa- hantuojuille, sillä he ovat osa tätä yhteisöjen ja yritysten verkkoa. Suomen kansallinen elinta- rikelainsäädäntö on maa- ja metsätalousministeriön vastuulla (Evira 2016d). Alla olevan ku- vion kaksi tarkoituksena on auttaa ymmärtämään ravintolisiin liittyvän keskeisen lainsäädän- nön kokonaisuus.

Kuva 1: Ravintolisiä koskevaa keskeistä lainsäädäntöä (Evira ravintolisäopas 2016, 5, muokattu)

3.1 Ravintolisän määritelmä

Maa- ja metsätalousministeriön ravintolisäasetuksessa (78/2010) määritellään ravintolisän olevan puristeena, kapselina, pastillina, tablettina, pillerinä, jauheena, tiivisteenä, uutteenä, nesteenä tai muussa vastaavassa annosmuodossa myytävä valmiiksi pakattu valmiste, jota pidetään kaupan elintarvikkeena, jota nautitaan pieninä mitta-annoksina ja josta saatavalla energiamäärällä ei ole merkitystä ruokavalion kannalta. EFSA:n määrittelyssä korostetaan, että ravintolisät sisältävät ravintoaineita tiivistetyssä muodossa (esim. mineraalit ja vitamiinit). Euroopan unionin alueella ravintolisät luokitellaan elintarvikkeiksi. (EFSA 2018c.)

Eviran tulkinnan mukaan energiamäärä, joka on alle 200 kJ (50 kcal) vuorokaudessa valmisteen enimmäisannostusohjeen mukaan, ei ole merkitystä energiansaannin kannalta. Pieneksi annokseksi Evira puolestaan määrittelee tee- tai ruokalusikallisen (5-15 ml) valmistetta siten, että vuorokausiannos myytävää valmistetta on tilavuudeltaan korkeintaan 100 ml. (Eviran ravintolisäopas 2016, 5.) Ravintolisän tarkoituksena on ravintolisäasetuksen (78/2010) mukaisesti sille ominaisten ravintoaineiden tai muiden aineiden vuoksi täydentää ruokavaliota tai muulla tavalla vaikuttaa ihmisen ravitsemuksellisiin tai fysiologisiin toimintoihin. (Maa- ja metsätalousministeriön ravintolisäasetus 78/2010).

Valmisteita arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota myös siihen, mitä tuote todella sisältää, sillä ravintolisä ei voi olla valmiste, joka lääkelain (395/1987) nojalla luokitellaan lääkkeeksi. Ravintolisälle ominaisena aineena voidaan maa- ja metsätalousministeriön ravintolisäasetuksen (78/2010) mukaan pitää vitamiineja ja kivennäisaineita tai muita ravintoaineita, joilla on ravitsemuksellinen tai fysiologinen merkitys. Euroopan komission asetuksessa (1170/2009) määritellään, mitä vitamiineja ja kivennäisaineita ja niiden muotoja voidaan käyttää ravintolisien valmistuksessa.

3.2 Suositukset ja käyttö Suomessa

Suomessa suositeltavia ravintolisiä ovat D-vitamiini, tarvittaessa rautalisä ja kalsiumlisä. Myös erikoisruokavaliot ja sairauksien aiheuttamat puutostilat voivat luoda tarpeen ravintolisien käytölle. (Yle 2016.) Lisäksi raskautta suunnitteleville tai raskaana oleville suositellaan ravintolisänä foolihappoa (THL 2016). Ravintolisiä ovat muun muassa apteekkeista saatavat A-vitamiini, B-vitamiini, C-vitamiini, foolihappo, kalium, rauta, sinkki, kasvi- ja kalaöljyt, hiuksille ja kynsille tarkoitetut ravintolisävalmisteet ja monet muut vastaavanlaiset tuotteet (Yliopiston apteekki 2018).

Vuonna 2015 toteutettu TNS Gallupin tutkimus kertoi, että joka kolmas suomalainen käyttää jotakin lisäravinnetta. Tutkimuksen mukaan tyypillinen käyttäjä on alle 35-vuotias urheilua harrastava nainen. (Yle 2016a.) Euromonitor International -tilastojen mukaan ravintolisävalmisteiden markkinan koko Suomessa on noin 300 miljoonaa euroa. Mikäli tähän lisätään vielä luontaistuotealan tuoteryhmät, kasvaa markkina noin 500 miljoonaan euroon. (Yle 2016.)

4 Elintarvikeviranomaiset

Elintarviketoimijoiden on tärkeää ymmärtää elintarvikealan valvojien ja päätöksentekijöiden roolit, jotta lisätietoa ja ohjeistusta osataan etsiä oikeilta tahoilta ja ymmärretään, kuinka vastuualueet jakautuvat eri toimijoiden kesken. Kansainväliset toimijat kuten Euroopan unioni ja EFSA (European Food Safety Authority) vastaavat siitä, että kuluttaja voi EU-alueella luottaa siihen, että eri maita ja niiden toimijoita ohjaavat samat kuluttajien turvallisuuteen tähtäävät periaatteet riippumatta siitä, mistä maasta elintarvike hankitaan. Suomessa toimivat kansalliset elintarvikevalvojat Evira, Aluehallintovirastot, kunnat ja Tulli huolehtivat maakohtaisesta valvonnasta sekä kansainvälisen lainsäädännön noudattamisesta vastuualueidensa mukaisesti. Kaikki edellä mainitut toimijat pyrkivät kohti yhteistä päämäärää, joka on elintarviketurvallisuuden varmistaminen kaikissa EU-maissa.

Kuva 2: Elintarvikeviranomaiset

Virallisen elintarvikevalvonnan järjestämisestä säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) 882/2004. Tämän valvonta-asetuksen mukaan elintarvikevalvonnan tulee olla riskien mukaista, säännöllistä, ja sen tulee tapahtua sopivin väliajoin. Kansalliset viranomaiset, kuten Evira ja kunnat, suorittavat maakohtaisia virallisia tarkastuskäyntejä, joita tehdään alan toimijoiden toimipisteisiin säännöllisesti ja ennalta ilmoittamatta. (Evira 10503/2 2017, 4.) Kansallisten valvontaviranomaisten tarkastusten määrä perustuu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) 882/2004 mukaan liikkeenharjoittajan aiempaan sääntöjen noudattamiseen sekä tietoihin, jotka voivat viitata sääntöjen laiminlyönteihin. Suomessa elintarvikkeita koskeva lainsäädäntö on lähes täysin yhteneväinen EU-lainsäädännön kanssa mutta lisäksi Suomessa on myös omaa kansallista lainsäädäntöä (Maa- ja metsätalousministeriö 2018).

4.1 Euroopan Unioni

Euroopan Unioni on 28 eurooppalaisen jäsenmaan muodostama liitto. Maiden välinen yhteistyön alkoi 1950-luvun alussa, kun Euroopan hiili- ja teräsyhteisö perustettiin. Nykyään jo yli

puoli miljardia eurooppalaista kuuluu Euroopan Unioniin. Unioni muodostaa yhteisen sisämarkkina-alueen, missä ihmiset, tavarat, palvelut ja valuutta voivat siirtyä vapaasti maasta toiseen. Yhteinen sisämarkkina-alue vaatii myös omat toimielimensä, jotka hoitavat EU-päätöksentekoa (Eurooppatiedotus 2018.)

Euroopan unionin lainsäädännön muovaaminen alkaa niin, että Euroopan unionin komissio tekee lakialoitteen. Ennen tätä komissio on arvioinut aloitteen mahdolliset taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristöön liittyvät vaikutukset. Seuraavaksi Euroopan parlamentti ja Euroopan neuvosto arvioivat komission lainsäädäntöehdotuksen ja ehdottavat tarvittaessa muutoksia. Mikäli kyseessä olevasta lakiehdotuksesta ei päästä yksimielisyyteen, päättyy se toiseen käsittelyyn, jossa voidaan jatkaa ehdotuksen muokkausta. Jos toimielimet ovat yksimielisiä, voidaan lainsäädäntöehdotus hyväksyä. Edellä kuvatun periaatteen mukaan säädetään myös elintarvikkeita koskevaa lainsäädäntöä. (Euroopan Unioni 2018.)

Euroopan unionin elintarviketurvallisuuspolitiikan peruseriaatteet on määritelty EU:n yleisessä elintarvikelainsäädännössä vuonna 2002. Lainsäädännön päätavoitteena on helpottaa elintarvikkeiden vapaata kauppaa ja varmistaa korkea kuluttajansuoja kaikissa EU-maissa. EU:n elintarvikelainsäädäntö on hyvin kattava, ja se ottaa huomioon elintarviketieteen kaikki osat tuotannosta varastointiin, kuljetukseen, maahantuontiin sekä vähittäismyyntiin. EU:n yhtenäinen lähestymistapa tekee elintarvikkeiden jäljittämistä helpompaa ja antaa kuluttajille mahdollisuuden olla perillä siitä, mitä he ravinnokseen käyttävät. EU:n elintarvikelainsäädäntö kattaa myös riskianalyysin periaatteet. Tarkoituksena on varmistaa, että ihmisiä, eläimiä ja ympäristöä suojellaan asianmukaisesti. (Euroopan komissio 2014, 5.)

EU:n elintarvikkeita ja rehuja koskeva hälytysjärjestelmä (RASFF) otettiin käyttöön vuonna 1979. Sen avulla elintarvikkeita ja rehuja koskevia tietoja voidaan jakaa nopeasti ja tehokkaasti kaikkien siihen kuuluvien kansallistentoimijoiden ja EU:n välillä. (Euroopan komissio 2014, 12.) EU-maiden lisäksi myös Sveitsi, Norja, Liechtenstein ja Islanti kuuluvat RASFF-järjestelmän piiriin (RASFF Annual Report 2016, 6). Tämän vuorokauden ympäri toimivan järjestelmän avulla hallitukset voivat nopeasti varoittaa elintarvikkeisiin liittyvistä turvallisuusriskeistä ja ehkäistä kuluttajille syntyvää vahinkoa mahdollisimman tehokkaasti. Järjestelmää voidaan käyttää tiedon jakamista hyödyntäen, esimerkiksi jonkin tuotteen markkinoilta poistamiseen. (Euroopan komissio 2014, 12.)

Vuonna 2015 RASFF-järjestelmän kautta tehtiin 122 ilmoitusta kategoriassa, johon kuuluvat muun muassa ravintolisät ja vitamiinoidut elintarvikkeet. Yleisesti ilmoituksissa oli useimmiten kyse ongelmista, jotka liittyivät patogeenisiin mikro-organismeihin, myrkyllisiin ainesosiiniin, torjunta-ainejäämiin, raskasmetalleihin, lisä- tai makuaineisiin tai allergeeneihin. (RASFF Annual Report 2015.) Vuoden 2016 RASFF-raportista käy ilmi, että ravintolisäkategoriaan kuuluvien tuotteiden kohdalla RASFF-ilmoitusten syynä oli yleisimmin kyse ongelmista tai

rikkomuksista, jotka koskivat luvattomia ainesosia tai valmistuksessa käytettyjä aineita, uuelintarvikeluokitusta tai jonkin ainesosan korkeaa määrää. Kiellettyjen ainesosien kanssa ongelmia oli etenkin Yhdysvalloista tuotavien valmisteiden kohdalla. (RASFF Annual Report 2016, 29 - 31.)

Liiketoiminnan harjoittajilla on päävastuu kauppaamiensa elintarvikkeiden turvallisuudesta. Euroopan unionin maiden viranomaisten tekemillä virallisilla tarkastuksilla varmistetaan, että elintarvikkeita koskevia vaatimuksia noudatetaan liiketoiminnan harjoittajien keskuudessa. Viralliset tarkastukset koskevat pääasiassa säännösten täytäntöönpanoa. Tarkastuksia tekevä koulutettu valvova viranomainen on riippumaton, puolueeton ja tekee tarkastuksia säännöllisesti eri elintarviketun toimijoille. Elintarvikevalvontaa suorittavien viranomaisten käytävissä on laaja virallisten laboratorioden verkosto, jossa voidaan suorittaa testit ja analyysit säännösten noudattamisen varmistamiseksi. Näitä kansallisia valvontaviranomaisia valvovat puolestaan Euroopan komission elintarvike- ja eläinlääkintätoimiston tarkastajat. (Euroopan komissio 2014, 13.)

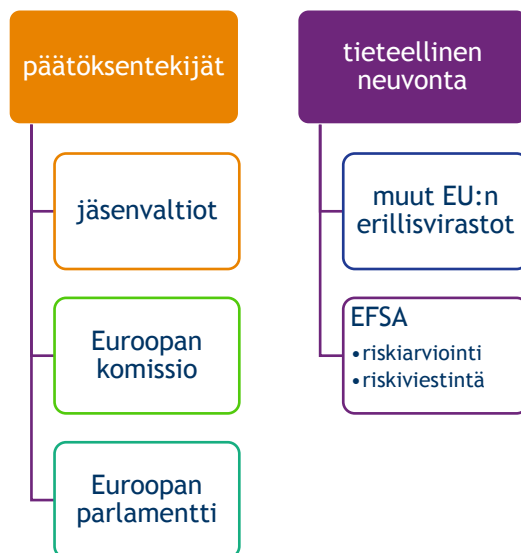
4.2 EFSA

EFSA (European Food Safety Authority) on perustettu vuonna 2002. Tämän elintarviketurvallisuusviranomaisen tehtävänä on antaa puolueetonta tieteellistä elintarviketurvallisuuteen liittyvää neuvontaa Euroopan komission, Euroopan parlamentin ja jäsenvaltioiden päätöksen tueksi. (EFSA 2018.) EFSA:n tieteellistä työtä johtavat tiedekomitea ja sen kymmenen tiedelautakuntaa, joihin kuuluu alojensa johtavia ammattilaisia. Työryhmiin osallistuu ylimääräisiä asiantuntijoita, kun tarvitaan tarkempaa erikoisosaamista. Tiedelautakunnat tekevät riskiarviointeja ja antavat asiantuntija-apua muun muassa seuraavilla erikoisaloilla: elintarviketun epäpuhtaudet, erityisruokavalmisteet, ravitsemus, allergiat, elintarvikkeiden lisäaineet, ja elintarvikkeisiin lisätyt ravintoaineet. (EFSA 2018b.)

EFSA:n paneelin tai työryhmän suorittaman riskiarvion tarkoituksena on arvioida esimerkiksi ravitsemus- ja terveysväittämien turvallisuutta ja varmistaa, että kulloinkin kyseessä oleva ravitsemus- tai terveysväittäminen voidaan todistaa tieteellisesti, eikä se ole kuluttajaa harhaanjohtava. Kerättyjen tietojen ja ulkopuolisten tahojen suorittamien tutkimusten pohjalta EFSA antaa lausunnon, joka kertoo riskiarvion lopputuloksen. (EFSA 2018a.) Elintarvikeväittämien arviointi on tärkeää, sillä ne antavat tietoa, jonka avulla kuluttajat voivat valita terveellisen ruokavaliion (EFSA 2018b).

EFSA:n tärkeänä tehtävänä riskiarviointien tekemisen lisäksi tiedottaa neuvoistaan pääasiallisille kumppaneilleen, sidosryhmille ja suurelle yleisölle. Tavoitteena on, että elintarvikkeita koskeva tieto saadaan tuotua lähemmäksi kuluttajaa. Riskiviestinnän alalla EFSA pyrkii lisäämään tietoisuutta ja selittämään tieteellisten arvioidensa vaikutuksia. Tämän mahdollistaa

tiivis yhteistyö keskeisten toimijoiden, kuten kansainvälisten viranomaisten ja tiedotusvälineiden kanssa. Yhteistyö auttaa EFSAa välittämään viestejä eri yleisöille. (EFSA 2018b.)

Kuva 3: Elintarvikealan toimijoiden roolit (EFSA 2018b, 3, muokattu)

4.3 Evira

Elintarviketurvallisuusvirasto Evira on aloittanut toimintansa 1.5.2006. Virasto muodostettiin yhdistämällä maa- ja metsätalousministeriön hallinnon alla Elintarvikevirasto, Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitos ja Kasvintuotannon tarkastuskeskus. Elintarviketurvallisuusvirasto Evira valvoo ja tutkii, että Suomessa saatavilla olevat elintarvikkeet ovat turvallisia ja laadukkaita. (Evira 2017.) Vuoden 2019 alusta alkaen elintarviketurvallisuusvirasto, maaseutuvirasto ja osa maanmittauslaitoksen tietotekniikkapalvelukeskusta yhdistetään Ruokavirastoksi (Evira 2018c).

Evira suunnittelee ja ohjaa ravintolisien valvontaa. Tätä tehtävää suoritetaan esimerkiksi erilaisten oppaiden, ohjekirjeiden, koulutusten ja tiedotuksen avulla. Evira vastaanottaa ravintolisistä tehtävän ravintolisäilmoituksen, mutta ei arvioi ilmoitusta vastaanotettaessa ravintolisien määräystenmukaisuutta. Evira lähettää vastaanottamansa ravintolisätiedot kuntiin, Tullille ja Fimeaan. (Evira ravintolisäopas 2016, 6.) Evira valvoo myös markkinoinnissa esitettäviä väitteitä elintarvikkeiden terveysvaikutuksista (Maa- ja metsätalousministeriö 2018).

Tarvittaessa Evira voi tehdä tarkastuskäyntejä ravintolisien valmistuspaikkoihin sekä maahan tuojien tai pakkaajien varastoihin yhdessä aluehallintovirastojen ja kunnan kanssa. Näin voidaan valvoa myös ravintolisäilmoituksen paikkaansa pitävyyttä. (Ravintolisäopas 2016, 40-41.) Evira toimii aluehallintovirastojen keskusvirastona. Elintarvikelainsäädännön valmistelu,

suunnittelu ja valvonnan ylin johto on maa- ja metsätalousministeriössä. (Aluehallintovirasto 2016.)

4.4 Aluehallintovirasto ja kunnat

Aluehallintovirastojen (AVI) tehtävänä on valvoa, ohjata ja arvioida kuntien suorittamaa elintarvikevalvontaa ja elintarvikemääräysten noudattamista alueellaan. Arvio tekevät, elintarvikelain 31 artiklan nojalla, elintarvikevalvontaa suorittavat terveydenhuollon ylitarkastajat ja läänineläinlääkärit. Aluehallintovirastot arvioivat myös kuntien elintarvikevalvontasuunnitelman ja sen käytännön toteutumisen. Tämän ohjauksen ja valvonnan tavoitteena on pyrkimys yhtenäistää elintarvikevalvonnan käytäntöjä eri valvontayksiköissä. Valtakunnallisten ohjeiden noudattaminen varmistetaan järjestelmällisesti ja riippumattomasti arviointi- ja ohjauskäytien (auditointien) avulla. Aluehallintovirastojen tavoitteena on valvonnan avulla estää ihmisravinnoksi sopimattomien elintarvikkeiden pääsy markkinoille sekä varmistaa elintarvikkeiden ja niiden käsittelyn turvallisuus, laatu ja määräystenmukaisuus. (Aluehallintovirasto 2016.)

Päävastuu elintarvikevalvonnan käytännön toteuttamisesta on kunnilla, joita aluehallintovirastot valvovat (Aluehallintovirasto 2016). Kunnassa elintarvikevalvonnasta vastaa kunnan määräämä lautakunta tai muu monijäseninen toimielin (kunnan valvontaviranomainen) (Elintarvikelaki 23/2006). Kunnallisina elintarvikevalvontaviranomaisina eli valvojina toimivat eläinlääkärit ja tarkastajat. He suorittavat tarkastuksia kaikissa niissä laitoksissa, joissa elintarvikkeita ammattimaisesti valmistetaan, käsitellään, tarjoillaan tai myydään. Valvonta suoritetaan kunnallisen valvontayksikön toimintasuunnitelman mukaisesti sekä hakemusten, ilmoitusten ja muiden yhteydenottojen perusteella. Valvojilla on oikeus ottaa tarvittaessa näytteitä ja velvollisuus antaa määräyksiä, joilla varmistetaan elintarvikkeiden turvallisuus. Kunnalliset valvontayksiköt antavat myös omavalvontaa koskevia neuvoja ja voivat ohjeistaa omavalvontasuunnitelman laatimisessa omilla kotisivuillaan. (Aluehallintovirasto 2016.)

4.5 Tulli

Tullin tehtäviin kuuluu valvoa näytteenottosuunnitelman mukaisesti Euroopan unionin jäsenmaista ja kolmansista maista tulevia muita kuin eläimistä saatavia elintarvikkeita ja eräiden käyttö- ja kulutustavaroiden turvallisuutta ja määräystenmukaisuutta. Myös ravintolisät kuuluvat Tullin valvonnan piiriin. Tullin ottamat valvontanäytteet tutkitaan tullilaboratoriossa ja tullattavien tavaroiden pääsy markkinoille keskeytetään yleensä tutkimusten ajaksi. Tullin toimivalta perustuu elintarvikelakiin, kuluttajaturvallisuuslakiin, kosmetiikkalakiin ja kemikaalilakiin. Tulli raportoi valvontansa tuloksista säännöllisesti Eviralle ja Euroopan unionin komissiolle. (Tulli 2018.)

Elintarvikkeista tutkitaan muun muassa lisäaineita, kasvinsuojeluaineiden jäämiä ja mikrobiologista laatua. Mikäli tuote paljastuu tutkimuksissa määräystenvastaiseksi, ei tavaraeriä

luovuteta vapaaseen liikkeeseen. Markkinoille päässeiden ja määräystenvastaisten tuotteiden vetämisestä pois markkinoilta vastaa toimija. Ohjeistusta markkinoilta pois vetämiseen voi saada Eviralta tai Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukesilta. Määräystenvastainen tullierä voidaan myös saattaa määräystenmukaiseksi esimerkiksi korjaamalla pakkausmerkinnät. Tuotteet voidaan myös hävittää viranomaisen määräyksestä tai tavaranhaltijan omasta pyynnöstä. Toimenpiteisiin paitsi hävittämiseen tarvitaan kirjallinen lupa tuoteturvallisuusyksiköltä. Mahdolliset toimenpiteet, joita suunnitellaan määräystenvastaiselle tuote-erälle, on tehtävä puolen vuoden sisällä hylkäävän päätöksen päiväyksestä. (Tulli 2018.)

Ravintolisät kuuluvat tuoteryhmään elintarvikkeet erityisruokavaliota noudattaville. Vuonna 2016 Tulli tutki 224 tavaraerää, jotka kuuluivat tähän tuoteryhmään. Tutkituista tavaraeristä 35 % todettiin määräystenvastaisiksi ja lievempiä virheitä eli huomautettavaa oli 21 % tavaraeristä. Vakavia virheitä löytyi siis joka kolmannesta tuotteesta. Yleisin määräystenvastaisuuden syy liittyi tuotteen koostumukseen, sillä 28 tuotetta sisälsi rohdoskasveja tai lääkeluette-
lon liitteissä mainittuja aineita. Myös tuotteiden pakkausmerkinnöissä todettiin vakavia virheitä. (Tulli 2016.) Tulli ja kunnat valvovat yhdessä myös ravintolisäilmoitusten paikkansapitävyyttä (Aluehallintovirasto 2016).

5 Omavalvonta

Elinkeinonharjoittajalla tulee olla riittävät ja oikeat tiedot ravintolisistä, joita tuodaan maahan, pakataan, pidetään kaupan, tarjoillaan tai luovutetaan elintarvikkeeksi kyseessä olevan yrityksen toimesta (Evira 2017b). Yritysten suorittaman ja lain edellyttämän omavalvonnan tavoitteena on kuluttajien suojaaminen terveysvaaroilta ja taloudellisilta tappioilta (Evira 2016c). Omavalvonta on toimijan järjestelmä, jolla varmistetaan, että elintarvike, elintarvikehuoneisto ja huoneistossa harjoitettava toiminta täyttävät elintarvikemääräyksissä asetetut vaatimukset. Elinkeinonharjoittajan tulee omavalvonnan suorittamisen lisäksi pitää kirjaa omavalvontasuunnitelman toteutumisesta. (Elintarvikelaki 23/2006, artikla 19.)

Elintarvikealan toimijan on omavalvontasuunnitelmassaan muun muassa tunnistettava ja kuvattava elintarvikkeeseen ja sen käsittelyyn liittyvät terveysvaarat. Lisäksi tulee kuvata elintarviketurvallisuuden ja muiden elintarvikelain luvun kaksi mukaisten vaatimusten kannalta kriittiset toiminnan kohdat. Edellä mainittujen lisäksi tulee kuvata, kuinka tunnistettuja riskejä hallitaan. Omavalvontasuunnitelmaa on myös päivitettävä tarvittaessa. (Elintarvikelaki 23/2016, artikla 19 - 20).

Eviran mukaan omavalvonnan tulisi sisältää tietoja ravintolisän koostumuksesta. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että valmiiden ravintolisien mikrobiologinen laatu on hyvä. Ravintolisä ei saa sisältää raja-arvoja ylittäviä määriä vierasaineita (esim. raskasmetalleja), hormoneja tai dopingaineita. (Evira 2016b.) Toimijan tulee lisäksi varmistaa, että ravintolisissä on käytetty vain sallittuja vitamiineja ja kivennäisaineita sekä niiden hyväksytyjä kemiallisia

yhdisteitä. Sallittuja lisäaineita tulee käyttää vain sallittujen määrien rajoissa. Koostumusta arvioitaessa on huomioita erityisesti lapset ja muut herkät kuluttajaryhmät. Eviran mukaan tuotteen koostumuksen arvioinnin lisäksi omavalvonnassa tulee ottaa huomioon, kuinka yrityksessä huolehditaan pakkausmerkinnöistä, markkinoinnin oikeellisuudesta, tuotteiden jäljitettävyydestä, takaisinvedoista ja haittavaikutusilmoituksista. Lisäksi uuden valmisteen kohdalla tulee huolehtia siitä, että tuote voidaan luokitella ravintolisäksi. (Evira 2016b.)

Seuraavat tekstikappaleet käyttävät omavalvonnan aihealueiden runkona edellä mainittua elintarvikelakia (23/2016), jonka toisessa luvussa käsitellään muun muassa elintarvikkeen koostumusta, valmisteesta annettavia tietoja sekä tuotteen käsittelyä ja kuljetusta koskevia asioita. Omavalvonnan hyvään suorittamiseen ja seurantaan kuuluu tärkeänä osana lainsäädännön seuraaminen, omavalvontasuunnitelman päivittäminen ja valvonnan seuranta. Yrityksen henkilökunnan kouluttaminen ja osaamisen kartuttaminen ovat myös avainasemassa omavalvontaa suorittavan yrityksen toiminnoissa.

5.1 Ravintolisiä koskevia vaatimuksia

Omavalvonnassa tulee huomioida ravintolisävalmisteen kohdalla useita yleisiä vaatimuksia ennen tuotteen saattamista markkinoille. Elintarvikelain (23/2006) toisessa luvussa kuvataan elintarvikkeita koskevia yleisiä vaatimuksia ja eräitä elintarvikkeita, kuten ravintolisiä, koskevia vaatimuksia. Elintarvikealan toimijan on noudatettava toiminnassaan riittävää huolellisuutta, jotta elintarvike, elintarvikehuoneisto, alkutuotantopaikka sekä elintarvikkeen säilytys-, kuljetus- ja käsittelyolosuhteet täyttävät elintarvikelain (23/2016) asettamat vaatimukset. (Elintarvikelaki 2006/23, artikla 7-8.)

Maahantuojan tulee elintarvikelain (2006/23) mukaisesti varmistua ennen tuotteen markkinoille saattamista, että valmiste on kemialliselta, fysikaaliselta ja mikrobiologiselta laadulta sekä koostumukseltaan ja muilta ominaisuuksiltaan ihmisravinnoksi sopiva. Ravintolisä ei saa myöskään johtaa kuluttajaa harhaan tai aiheuttaa vaaraa ihmisten terveydelle. Lisäksi elintarvikelainsäädännöllä säädellään muun muassa valmisteissa käytettävien kasvien ulkoista laadua, elintarvikkeiden lisäaineita, entsyymeitä ja valmistuksen apuaineita sekä elintarvikkeiden kanssa kosketuksiin joutuvia materiaaleja. (Elintarvikelaki 2006/23, artikla 7.)

Yleisessä elintarvikeasetuksessa (178/2002, artikla 14) määritellään, että elintarvikkeen turvallisuutta arvioitaessa on otettava huomioon muun muassa elintarvikkeen tavanomaiset käyttöolosuhteet kuluttajan kannalta, kuluttajalle annetut tiedot, pakkausmerkinnöissä olevat tiedot ja yleisesti kuluttajan saatavilla olevat tiedot tietyn elintarvikkeen tai elintarvikeryhmän aiheuttamien terveyshaittojen välttämisestä. Määriteltäessä elintarvikkeen haitallisuutta on otettava huomioon muun muassa lyhyen ja pitkän aikavälin vaikutukset valmistetta käyttävän henkilön terveydelle sekä seuraaville sukupolville. (Yleinen elintarvikeasetus 178/2002,

artikla 14.) Ravintolisien koostumusta arvioitaessa on otettava huomioon erityisesti herkätkuluttajaryhmät, esimerkiksi lapsille tarkoitettujen ravintolisien kohdalla (Evira 2016b).

Ravintolisien valmistuksessa voidaan käyttää vain komission asetuksessa 1170/2009, liitteessä yksi, lueteltuja vitamiineja ja kivennäisaineita, jotka ovat liitteessä kaksi luetellussa kemiallisessa muodossa. Tämä asetus ei koske vitamiinien ja kivennäisaineiden luontaisia lähteitä. (Evira ravintolisäopas, 7.) Ravintolisien maahantuojan tulee varmistua siitä, että tuotteessa on käytetty vain sallittuja vitamiineja ja kivennäisaineita (Evira 2016b).

Uuden valmisteen kohdalla maahantuojan on tärkeää varmistua siitä, että kyseessä oleva valmiste täyttää ravintolisän määritelmän. Mikäli valmiste sisältää EU:ssa hyväksymättömiä uus-elintarvikeainesosia tai lääkelain (395/87) kolmannen pykälän tarkoittamia lääkkeitä, sitä ei voi todennäköisesti tuoda maahan ravintolisänä. (Evira Ravintolisäopas 2016, 7.) Uuselintarvikkeella tarkoitetaan tuotteita tai ainesosia, joiden käyttö ihmisravinnoksi on ollut EU:n alueella hyvin vähäistä ennen toukokuuta 1997. Uuselintarvikkeita säätelee oma asetus (EY) 258/97. (Evira 2016b.)

Tapauksessa, jossa valmiste sisältää lääkeluettelon aineita tai suuria annoksia vitamiineja tai kivennäisaineita, voi luokittelupäätöstä pyytää lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimealta. Ravintolisälle ominaisina aineina voidaan pitää vitamiineja ja kivennäisaineita tai muita aineita, joilla on ravitsemuksellinen tai fysiologinen vaikutus. Tällaisia aineita ovat muun muassa hiilihydraatit, rasvahapot, kuidut, kasvit ja yrtit. (Evira Ravintolisäopas 2016, 7.) Kuten edellä on mainittu, saa ravintolisä sisältää vain vitamiineja ja kivennäisaineita, jotka on sallittu elintarvikkeita koskevassa lainsäädännössä. Lisäksi käytettyjen yhdisteiden tulee täyttää yhteisölainsäädännössä säädetyt puhtausvaatimukset. (Maa- ja metsätalousministeriön asetus ravintolisistä 78/2010.)

Ravintolisä tai siinä käytetyt raaka-aineet eivät saa sisältää raja-arvoja ylittäviä määriä vieraita aineita. Vierailta aineilla tarkoitetaan muun muassa ympäristömyrkyjä, raskasmetalleja ja hometoksiineja. Lisäksi on varmistettava, etteivät ainesosat sisällä hormoneja, dopingaineita tai liian suuria määriä lisäaineita (Evira 2016b). Mikäli maahantuotavaa valmistetta aiotaan myydä luomutuotteena (luomu, eko, bio, ym.), on varmistettava, että se täyttää luomuasetuksen vaatimukset. Merkinnöissä tulee näkyä myös luomuvälvojan tunnus, joka kertoo luomuvälvonnan piiriin kuulumisesta. (Evira 2016b.)

Yleisessä elintarvikehygieniasetuksessa neljännessä artiklassa todetaan, että elintarviketoimijoiden on tarvittaessa toteutettava erityisiä hygieniatoimenpiteitä. Tällaisia toimenpiteitä ovat mikrobiologisten vaatimusten noudattaminen, lämpötilaa koskevien vaatimusten noudattaminen, kylmäketjun varmistaminen sekä tarvittavien näytteiden ottaminen ja analysointi. (Yleinen elintarvikehygieniasetus 2004, artikla 4.) Mikäli säilytyslämpötilavaatimuksia ja muita käsittelyohjeita on toiminnassa noudatettu, ei esimerkiksi muualla pakattu

elintarvikkeita velvoiteta omavalvonnassa tutkimaan. Tällöin edellytetään, että niiden turvallisuus on varmistettu jo valmistusvaiheessa. (Elintarvikkeiden mikrobiologiset vaatimukset 2016, 19 - 20.)

5.2 Pakkausmerkinnät

Ravintolisistä pakkauksissa tai markkinoinnissa annettujen tietojen tulee olla riittäviä, totuudenmukaisia, eivätkä ne saa johtaa kuluttajaa harhaan. Ravintolisän yhteydessä ei ole sallittua viitata, että valmisteella olisi sairauksia ennaltaehkäiseviä, parantavia tai hoitavia ominaisuuksia. (Evira ravintolisäopas 2016, 19.) Ravintolisän yhteydessä ei siis saa pakkauksessa, esitteessä, esillepanossa tai muussa mainonnassa esittää, että valmisteella olisi lääkkeellisiä ominaisuuksia. Mainonnan yhteydessä ei voi myöskään viitata tällaisiin tietoihin. (Maa- ja metsätalousministeriön asetus ravintolisistä 78/2010.) Ravintolisän pakkauksessa tai muissa materiaaleissa ei saa myöskään vihjata tai viitata siihen, että tasapainoisesta ja monipuolisesta ruokavaliosta ei saisi riittävästi ravintoaineita (Maa- ja metsätalousministeriön asetus ravintolisistä 78/2010.)

Ravintolisävalmisteen niin sanottuihin yleisiin pakkausmerkintöihin, jotka ovat pakollisia, kuuluvat elintarvikkeen nimi, sisällön määrä, tiedoista vastuussa olevan toimijan yhteystiedot, ainesosaluettelo, säilyvyystiedot, alkuperämaa tai lähtöpaikka, käyttöohje, erityiset säilytys- ja käyttöolosuhteet, alkoholipitoisuus ja elintarvike-erän tunnus. (Eviran ravintolisäopas 2016, 21.) Elintarviketietoasetuksen (1169/2011) yhdeksännessä artiklassa on säädetty, että erityisesti varoitusmerkintöjen tulee olla helposti ymmärrettäviä ja tekstin riittävän selkeää. Tämä tarkoittaa, että esimerkiksi allergiaa tai intoleranssia aiheuttavat aineet tulee korostaa pakkauksen merkinnöissä ja tekstin koon tulee olla riittävän suuri. Suomessa ravintolisien pakkausmerkintöjen tulee olla suomen ja ruotsin kielellä. (Evira ravintolisäopas 2016, 19.) Elintarvikkeiden jäljittämiseksi ravintolisäpakkauksiin merkitään elintarvike-erän tunnus. Erän ja tunnuksen pakkaukseen merkitsee valmistaja, tuottaja, pakkaaja tai ensimmäinen Euroopan unionin alueelle sijoittuva myyjä. (Maa- ja metsätalousministeriön asetus elintarviketietojen antamisesta kuluttajille 834/2014, 5 artikla.)

Pakkauksessa tulee lisäksi esittää valmisteelle ominaisten ravintoaineiden tai luokkien nimet tai maininta näiden ravintoaineiden luonteesta (Maa- ja metsätalousministeriön ravintolisäasetus 78/2010, artikla 5.) Eviran ravintolisäoppaan (2016, 23) mukaan ominaisten ravintoaineiden luokalla tarkoitetaan ryhmää, johon ravintolisälle ominainen aine voidaan luokitella. Tällaisia luokkia voivat olla muun muassa kivennäisaineet, vitamiinit, flavonoidit, kuidut, aminohapot, rasvahapot tai kasvi- ja yrttiututet. Luokka tai luonne voidaan tuoda esille esimerkiksi elintarvikkeen nimessä, kuten vitamiinipurutabletti. Ainesosan määrä tulee ilmoittaa, jos tiettyä ainesosaa korostetaan muuten pakkauksessa.

Lisäksi pakkausmerkinnöissä tulee ottaa huomioon muusta lainsäädännöstä tulevat velvoitteet, jotka koskevat esimerkiksi makeutusaineita koskevia merkintöjä, laktoositon- ja gluteeniton -merkintöjä ja kofeiinia koskevia merkintöjä. (Eviran ravintolisäopas 2016, 26.) Edellä mainittujen tietojen lisäksi ravintolisän pakkausmerkinnöissä tulee ilmoittaa ravintolisätermi, valmisteen suositeltava vuorokausiannos ja varoitus siitä, että suositeltua vuorokausiannosta ei saa ylittää. Lisäksi tulee mainita, että ravintolisää ei tule käyttää monipuolisen ruokavalion korvikkeena, ja varoittaa, että tuotteet on säilytettävä poissa pienten lasten ulottumattomista. (Maa- ja metsätalousministeriön asetus ravintolisistä 78/2010.)

Terveysväitteiden käyttö on sallittua vain siinä tapauksessa, että pakkaukseen on merkitty tieto väitteen kohderyhmästä, maininta tasapainoisen ja monipuolisen ruokavalion ja elämäntapojen tärkeydestä, paljonko ja kuinka usein elintarviketta on nautittava hyödyn saamiseksi sekä huomautus henkilöille, joiden tulisi välttää elintarvikkeen nauttimista. Lisäksi pakkauksessa tulee ilmoittaa, mikäli tuotteen liiallinen nauttiminen aiheuttaa terveysriskin. Mikäli väittämä liittyy sairauden riskin vähentämiseen, on ilmoitettava, että sairauteen liittyy useita riskitekijöitä, eikä yhden tekijän muuttumisesta ole välttämättä hyötyä. Lisäksi pakkaukseen tulee merkitä muut vaadittavat rajoitukset ja käyttöohjeet. (Elintarvikkeita koskevat ravitsemus- ja terveysväitteet 2016.)

5.3 Markkinointi

Maahantuojan omavalvontaan kuuluu markkinoinnin määräystenmukaisuuden varmistaminen. On tärkeää, että valmisteen markkinoinnissa annetut väittämät ovat totuudenmukaisia, eikä pakkauksessa tai missään muissakaan materiaaleissa käytetä lääkkeellisiä väittämiä. Lisäksi markkinoinnissa tulee ottaa huomioon ravitsemus- ja terveysväitteitä säätelevän asetuksen (1924/2016) asettamat vaatimukset väitteiden esittämiseksi. (Evara 2016b.) Harhaanjohtavan tiedon antaminen myös suullisesti on kielletty (Evara Ravintolisäopas 2016, 26). Ravintolisien markkinointiin sovelletaan myös kuluttajansuojalakiä (38/1978). Kuluttajansuojalain periaatteiden mukaan mainonta ei saa esimerkiksi loukata ihmisarvoa, sisältää syrjintää (ikä, sukupuoli tai kansalaisuus) tai suhtautua hyväksyvästi toimintaan, jossa vaarannetaan terveyttä. Tärkeää on varmistua siitä, että kuluttajaa ei johdeta markkinoinnin keinoin harhaan. (Kuluttajansuojalaki 38/1978.)

Ravintolisien markkinoinnissa käytettävät terveysväitteet eivät saa olla totuudenvastaisia tai harhaanjohtavia. Lisäksi on tärkeää huomioida, että valmisteen yhteydessä ei saa missään muodossa viitata tietoon, jonka mukaan tuotteen kuluttamatta jättäminen voisi vaikuttaa terveyteen. Ravintolisien markkinoinnissa ei saa myöskään asettaa kyseenalaiseksi muiden elintarvikkeiden turvallisuutta tai ravitsemuksellista riittävyyttä. Pakkauksessa tai muussa materiaalissa ei saa myöskään viitata yksittäisen terveydenhuollon ammattilaisen suositukseen. Kuka tahansa hakija voi pyytää uuden väitteen lisäämistä hyväksytyjen väitteiden luetteloon. Hakemus lähetetään EFSA:lle. (Elintarvikkeita koskevat ravitsemus- ja terveysväitteet 2016.)

Ravitsemus- tai terveysväitteen käyttö materiaaleissa tai pakkauksessa on sallittua vain, jos ravintoaineella, sen määrällä tai sen puuttumisella on todettu olevan hyödyllinen vaikutus. Tästä hyödystä tulee olla hyväksyttyä tieteellistä näyttöä. Asetus (EU) 432/2012 listaa elintarvikkeita koskevat sallitut terveysväitteet. Tässä luettelosta puuttuvat sairauden riskin vähentämiseen ja lasten kehitykseen ja terveyteen viittaavat väittämät. (Elintarvikkeita koskevat ravitsemus- ja terveysväitteet 2016.) Ravintolisien markkinoinnissa voi käyttää vain terveysväitteitä, jotka perustuvat tieteelliseen ja yleisesti hyväksytyyn näyttöön. Hyväksytyt terveysväitteet löytyvät EU:n hyväksytyjen terveysväitteiden luettelosta. Mikäli valmiste sisältää kasviperäisiä ainesosia, voi niistä joidenkin kohdalla näiden lisäksi käyttää terveysväitteitä, joiden arviointi on vielä kesken EFSA:lla. (Evira Ravintolisäopas 2016, 26.)

Terveysväite on väite, jossa annetaan ymmärtää, että elintarvikkeen tai sen ainesosan ja terveyden välillä on yhteys. Esimerkki terveysväitteestä on: ”Kalsium on tarpeellinen luuston pysymiselle normaalina”. Terveysväitteet voidaan jakaa elimistön normaaliin toimintaan liittyviin, sairauden riskitekijän vähentämiseen liittyviin sekä lasten kehitykseen ja terveyteen liittyviin. (Evira Ravintolisäopas 2016, 28.) Ravitsemusväite puolestaan viittaa elintarvikkeen erityisiin ja hyödyllisiin ominaisuuksiin, jotka johtuvat energiamäärästä, jota se tuottaa tai ei tuota, tai ravintoaineisiin tai muihin aineisiin, joita valmiste sisältää tai ei sisällä. Esimerkki ravitsemusväitteestä on: ”sisältää runsaasti vitamiinia ja kivennäisainetta”. (Evira ravintolisäopas, 28.) Kaikkien ravitsemus- ja terveysväitteiden tulee perustua tieteelliseen näyttöön. Väittämien käyttö on sallittua valmisteen yhteydessä vain, jos ravintoaineella on osoitettu olevan hyödyllinen merkitys. (Asetus elintarvikkeita koskevista ravitsemus- ja terveysväitteistä 1924/2006.)

Elintarvikkeiden yhteydessä annettavista tiedoista säädetään maa- ja metsätalousministeriön yleisessä elintarvikeasetuksessa (178/2002) seuraavaa: elintarvikkeiden merkinnät, mainonta ja esillepano tai myöskään niiden ulkomuoto, käytetyt pakkaukset tai pakkausmateriaalit, tapa, jolla ne on aseteltu tai tiedot, joita niistä annetaan millään tavalla, eivät saa johtaa kuluttajaa harhaan. (Yleinen elintarvikeasetus 178/2002.) Asetuksessa (EU) 432/2012 on annettu elintarvikkeita koskevien sallittujen terveysväitteiden luettelo. Tämä ei kuitenkaan sisällä sairauden riskin vähentämiseen ja lasten kehitykseen ja terveyteen viittaavia terveysväitteitä. (Asetus elintarvikkeita koskevista ravitsemus- ja terveysväitteistä 1924/2006.)

Maahantuojan tulee markkinoinnissa huomioida, että on kiellettyä käyttää viittauksia yksittäisten lääkäreiden tai terveydenhuollon ammattilaisten suosituksiin. Myös yksittäisen kuluttajakokemuksen käyttö ravintolisän markkinoinnissa voidaan katsoa harhaanjohtavaksi. Mikäli kyseessä on hyväksytty terveysväite, niin Eviran mukaan yksittäistä kuluttajaa tai julkisuuden henkilöä voidaan käyttää mainoksessa. On myös sallittua tuoda esille, jos tämä yksittäinen henkilö on huomannut kyseisiä vaikutuksia itsellään. (Evira ravintolisäopas 2016, 28.)

Hyväksytyn terveystietteen käytön yhteydessä tulee kuluttajalle ilmoittaa myös niin sanotut pakolliset tiedot. Mikäli pakkausmerkintöjä ei ole, tulee nämä tiedot ilmoittaa esillepanon tai mainonnan yhteydessä. Peruseriaatteena voidaan pitää sääntöä, jonka mukaan kuluttajalla tulisi olla pakolliset tiedot saatavilla aina ostopäätöstä tehdessään. Etämyynissä pakolliset tiedot voidaan ilmoittaa esimerkiksi verkkosivuilla tai esitteessä. Pakollisina tietoina elintarvikkeen yhteydessä mainitaan tasapainoisen ja monipuolisen ruokavalion ja terveellisten elämäntapojen tärkeydestä, ilmoitetaan kuinka paljon ja kuinka usein elintarviketta tulee nauttia väitetyin hyödyn saamiseksi, huomautetaan henkilöitä, joiden tulee välttää elintarvikkeen nauttimista sekä varoitetaan asianmukaisesti niiden tuotteiden yhteydessä, joiden liiallisesta nauttimisesta voi aiheutua terveysriski. (Suuntaviivat asetuksen 1924/2006 10 artiklassa säädettyjen terveystieteen sovellettavien erityisten edellytysten täytäntöönpanosta 2013.) Kuluttajaa ei saa myöskään pelotella elintoimintojen muuttumisella tai kannustaa nauttimaan tuotetta liiallisia määriä. (Evira Ravintolisäopas 2016, 28.)

Elintarvikkeiden yhteydessä ei saa pakkauksessa tai markkinoinnissa viitata tietoihin, joiden mukaan ravintolisä hoitaisi, ehkäisisi tai parantaisi sairauksia. Tuotteiden vaikutuksista ei saa myöskään luoda lääkkeellistä mielikuvaa käyttämällä esimerkiksi lääketieteellisiä termejä. Lääketuotteiden myynti edellyttää myyntilupaa ja rekisteröintiä Fimealle valmisteen arvioimiseksi. Kielletty lääkkeellinen väite olisi esimerkiksi: ”auttaa verenpainetaudista kärsiviä”. (Evira Ravintolisäopas 2016, 27.) Elintarviketurvallisuusvirasto voi kieltää elintarvikealan toimijaa jatkamasta määräystenvastaista markkinointia. Kielto voidaan antaa myös väliaikaisena, jolloin se on voimassa siihen saakka, että Elintarviketurvallisuusvirasto on antanut asiasta lopullisen päätöksensä. Elintarviketurvallisuusvirasto voi velvoittaa kiellon saanutta toimijaa myös toimittamaan markkinoinnin oikaisun samassa laajuudessa kuin missä oikaisun kohteena oleva markkinointi on tehty. (Elintarvikelaki 2006/23, artikla 65-66.)

5.4 Jäljitettävyyden

Elintarvikkeiden kaikissa tuotanto-, jalostus- ja jakeluvaiheissa on pidettävä huolta siitä, että on mahdollista jäljittää elintarviketuotantoon käytetyt aineet, jotka on tarkoitettu ja joiden voidaan olettaa tulevan lisätyksi elintarvikkeeseen. Elintarviketoimijoiden on voitava tunnistaa luonnollinen tai oikeushenkilö, joka on toimittanut niille elintarvikkeen, esimerkiksi ravintolisävalmisteen, tai sellaisen aineen, jonka voidaan olettaa tulevan lisätyksi elintarvikkeeseen. Tätä varten toimijoilla on oltava käytössä tähän tarkoitettut menettelyt ja järjestelmät, joiden avulla toimivaltaiset viranomaiset saavat nämä tiedot käyttöönsä. Elintarviketoimijan tulee myös tunnistaa muut yritykset, joille niiden tuotteita on toimitettu. Nämä tiedot tulee antaa pyynnöstä toimivaltaisille viranomaisille. (Yleinen elintarvikeasetus 178/2002, artikla 18-19.)

Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että tuotteen jäljitettävyydestä vastaa tuotteen pakkauksessa mainittu Suomessa toimiva elintarvikealan toimija, esimerkiksi maahantuojaja tai sen muu

suomalainen myyjä. Vaatimustenmukaiseen omavalvontaan kuuluu, että ravintolien jäljitettävyyden on oltava todennettavissa asiakirjoin. Tällaiseksi asiakirjaksi kelpaavat esimerkiksi tavarantoimittajan lähetyslistat, laskut tai muu varastokirjanpito. Myös jälleenmyyjän tehtävänä on varmistaa, että ravintolien jäljitettävyys on mahdollista suorittaa. Huomioitavaa on se, että myös myydyt ravintolisät tulee olla jäljitettävissä, jos ne on toimitettu muualle kuin suoraan kuluttajalle. (Evira ravintolisäopas 2016, 40.) Elintarvikeasetuksen artiklan 18 mukaan markkinoille saatetuissa tai sinne saatettavissa elintarvikkeissa on niiden jäljitettävyyden helpottamiseksi oltava riittävät ja asianmukaiset pakkausmerkinnät tai tunnistetiedot asiaa koskevien vaatimusten mukaisesti (Yleinen elintarvikeasetus 178/2002).

5.5 Takaisinvedot ja haittavaikutusilmoitukset

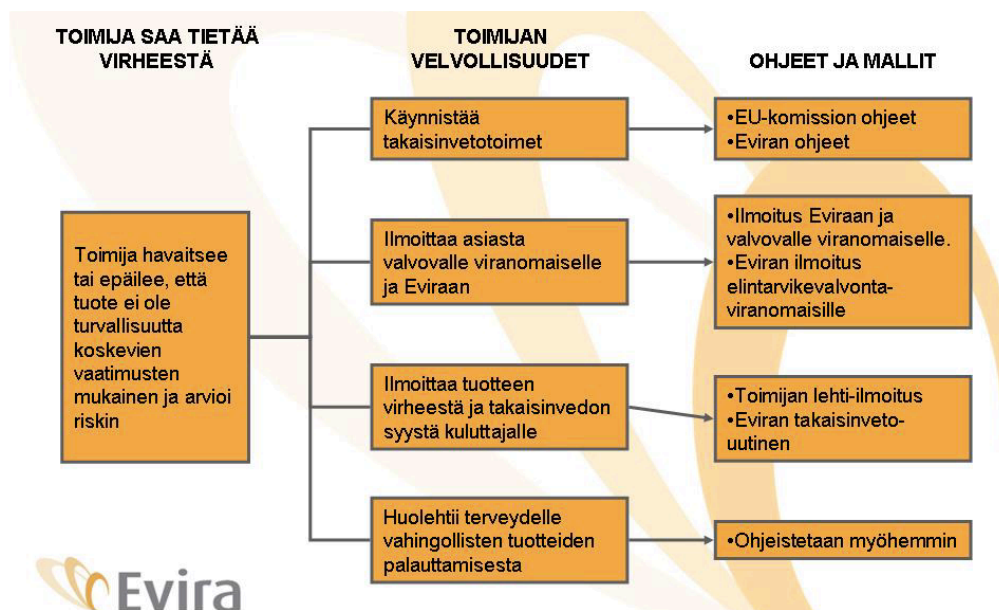
Elintarvikeasetuksen (178/2002) artiklassa 19 käydään läpi elintarviketoimijan vastuuta elintarvikkeiden turvallisuudesta takaisinvetotilanteissa. Artiklassa 19 todetaan, että mikäli elintarviketoimijalla on syytä epäillä tai se katsoo, että sen maahantuoma tai jakelema elintarvike ei täytä elintarvikkeiden turvallisuutta koskevia vaatimuksia, on toimijan käynnistettävä välittömästi menettelyt kyseisen elintarvikkeen poistamiseksi markkinoilta, jos se ei ole enää kyseisen alkuperäisen toimijan välittömässä valvonnassa, ja ilmoitettava tästä toimivaltaisille viranomaisille. (Elintarvikeasetus 178/2002).

Tuotteen takaisinvedon yhteydessä on tärkeää huomata, että mikäli tuote on jo ehtinyt kuluttajien käyttöön, tulee elintarvikealan toimijan tehokkaalla ja täsmällisellä tavalla ilmoittaa kuluttajille syy poistamiseen tai tarvittaessa varmistettava, että jo kuluttajalle ehtineet tuotteet palautetaan, jos muut toimenpiteet eivät ole riittäviä korkeatasoisen terveyden suojelun saavuttamiseksi. Elintarvikealan toimijan tulee lisäksi ilmoittaa toimivaltaisille viranomaisille välittömästi, mikäli on epäily, että markkinoille saatettu elintarvike voi olla ihmisen terveydelle vahingollinen. Toimijan on myös ilmoitettava viranomaisille toimista, jotka on suoritettu kuluttajille aiheutuvien riskien ehkäisemiseksi. (Elintarvikeasetus. EY 178/2002, artikla 19.)

Takaisinveto alla olevine toimintoinen on osa yrityksen omavalvontasuunnitelmaa.

Takaisinvetotilanne voidaan jaotella seuraaviin toimintoihin:

1. elintarvikkeen poistaminen markkinoilta (takaisinveto)
2. takaisinvedosta ilmoittaminen valvontaviranomaisille
3. kuluttajien tiedottaminen takaisinvedon syystä sekä tuotteiden palauttamistavasta tarvittaessa
4. markkinoilta poistaminen, palauttaminen, hävittäminen. (Evira 2018.)

Kuva 4: Toimijan velvollisuudet takaisinvetotilanteessa (Evira 2018)

Mahdollisessa takaisinvetotilanteessa elintarvikealan toimijan tulee ensisijaisesti ottaa huomioon varovaisuusperiaate. Tällä tarkoitetaan sitä, että takaisinvetoa eli elintarvikkeen markkinoilta poistamista harkitessa riskiä tulisi aina arvioida pahimman mahdollisen uhkakuvan mukaan. Esimerkiksi tuotteen allergeenin ilmoittamatta jättäminen on syy, jonka perusteella elintarvike on aina vedettävä pois markkinoilta. Evira on antanut toimintaohjeet, joiden mukaan tulee toimia eri syistä johtuvissa takaisinvetotilanteissa. Takaisinvetolomake tulee valita kulloinkin kyseessä olevan tilanteen mukaan, sillä omat takaisinvetolomakkeet löytyvät muun muassa pakkausmerkintävirheestä, allergeenivirheestä johtuviin takaisinvetoihin. (Evira 2018.)

Toimijan tulee takaisinvetotilanteessa ilmoittaa takaisinvedosta viranomaisille omavalvontasuunnitelmansa mukaisesti. Ilmoitus tulee tehdä oman kunnan valvontaviranomaiselle ja Eviraan. Takaisinvetotilanteessa täytetään Eviran kotisivuilla oleva takaisinvetolomake. Takaisinvetolomake täytetään aina ja lähetetään mahdollisimman pian Eviran osoitteeseen [takaisinve-dot\(at\)evira.fi](mailto:takaisinve-dot(at)evira.fi). Sähköpostin aiheeksi merkitään ”takaisinveto”. Eviraan voi lisäksi ottaa yhteyttä puhelimitse vaihteen kautta.

Viranomaisille toimitetaan vähintään seuraavat takaisinvetolomakkeen tiedot välittömästi:

1. kuvataan tuote, jossa virhe on havaittu
2. kuvataan virheen laatu
3. kuvataan toimenpiteet, joihin toimija on ryhtynyt tai ryhtymässä
4. kerrotaan asiaa hoitavan henkilön nimi ja yhteystiedot

Yllä olevien vähimmäistietojen avulla kunnan viranomainen voi ryhtyä paikallisiin toimenpiteisiin. Näiden tietojen avulla myös Evira pystyy laatimaan tiedotteen kunnallisille viranomaisille ja antamaan vastauksia kuluttajien ja tiedotusvälineiden kysymyksiin. Takaisinvetoilmoituksen tulee yllä olevan mukaisesti sisältää tarkka selvitys siitä, miten kuluttajia tiedotetaan tehokkaasti ja täsmällisesti. (Evira 2018.)

Takaisinvetolomakkeen muut tiedot tulee hankkia mahdollisimman nopeasti, kuitenkin viimeistään muutaman vuorokauden sisällä (Evira 2018). Tällaisiin tietoihin kuuluvat muun muassa tiedot siitä, mihin tuotetta on myyty, onko virheellistä erää markkinoilla muissa EU-maissa ja tieto siitä, mitä takaisinvedetyille tuotteille on tarkoitus tehdä. Takaisinvedetyt tuotteet voidaan saattaa kauppakuntoon tai hävittää (Eviran takaisinvetolomake 2018). Elintarvikealan toimijan tulee vastuunsa mukaisesti huolehtia markkinoilta poistettujen elintarvikkeiden palauttamisesta, korjaamisesta tai hävittämisestä. Puutteista riippuen tuotteet voidaan saattaa määräystenmukaisiksi, käyttää muuhun kuin elintarviketarkoitukseen tai hävittää. (Evira 2018.)

Toimijan tulee minimoida kuluttajiin kohdistuva riski tiedottamalla asiasta. Tiedottamisella on tässä tapauksessa usein tarkoitettu tiedotetta STT:lle (toimitus(at)stt.fi) sekä maksullista lehti-ilmoitusta. Tiedottamiskanavan valinta voi olla myös tapauskohtaista. Tärkeää kuitenkin on, että kuluttajat tavoitetaan riittävän kattavasti. Takaisinvedosta kertovan lehti-ilmoituksen tulee olla kooltaan riittävä, vähintään 90 mm x 100 mm, ja sisältää merkintä ”takaisin veto”. Näin varmistetaan, että ilmoitus erottuu riittävästi muusta tekstistä. Lehti-ilmoituksessa tulee ilmoittaa selkeästi tuote, josta on kyse ja tuotteessa oleva virhe, eli miksi takaisinvetoon on ryhdytty. Tuotteen levikistä riippuen ilmoitus julkaistaan eri lehdissä ja viestintävälineissä suomeksi sekä ruotsiksi. (Evira 2018.)

Takaisin veto	
Tiedote kananmunalle allergisille	
ZZ-kaurakeksi sisältää kananmunaa, jota ei ole merkitty ainesosaluetteloon	
Valmistaja:	Firma Oy
Parasta ennen:	18.4.2005 ja 20.5.2005 (koskee vain näitä tuote-eriä)
Pakkaukoko:	200 g
ZZ-kaurakeksi sisältää kananmunaa, mutta sitä ei ole merkitty ainesosaluetteloon. Tuote voi olla vaarallinen kananmunalle allergisille henkilöille. Muille tuote on turvallinen.	
Jälleenmyyjä on ohjeistettu poistamaan tuotteet välittömästi myynnistä.	
Kananmunalle allergisia tuotteen ostajia pyydetään palauttamaan virheelliset tuotteet ostopaikkaan tai tyhjä pakkaus osoitteeseen Firma Oy, X-katu 2, 12345 Paikkakunta. Pakkauksesta tulee ilmetä tuotteen päiväys tai eräkoodi. Ostos hyvitetään.	
Lisätietoja antaa: Tuotepäällikkö YY, Firma Oy, puhelin 01-123 4567	
* Toimija laatii samasta aiheesta tiedotteen STT:lle (toimitus@stt.fi)	

Kuva 5: Esimerkki toimijan ilmoituksesta kuluttajille (Evira 2018b)

6 Elintarvikehuoneistosta ilmoittaminen

Elintarvikelain (23/2006) artiklan 13 mukaan elintarvikealan toimijan on tehtävä kirjallinen ilmoitus elintarvikehuoneiston perustamisesta tai käyttöönotosta viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista. Ilmoitus tulee tehdä myös, mikäli toiminnassa tapahtuu olennaisia muutoksia. Viranomaisille on ilmoitettava esimerkiksi silloin, kun toimija aloittaa tiloissaan uusia toimintoja. Kyseessä oleva toiminta voidaan kuitenkin aloittaa ennen valvontaviranomaisen tekemää tarkastuskäyntiä. (Evira. 2017b). Toimijan tulee lisäksi ilmoittaa viipymättä toiminnan lopettamisesta, keskeyttämisestä ja toimijan vaihtumisesta kunnan elintarvikevalvontaviranomaisille (Evira ravintolisäopas. 2016). Elintarvikehuoneistosta ilmoitetaan kunnan elintarvikevalvojan virallisella ilmoituslomakkeella (Elintarvikevalvonta. 2018).

Ilmoitus tulee tehdä myös niin sanotusta virtuaalielintarvikehuoneistosta. Tällaista elintarvikehuoneistoa käytetään ainoastaan elintarvikkeiden välittämiseen tai myyntiin ilman, että elintarvikkeet ovat kyseisessä huoneistossa (Evira. 2017b). Ilmoitus virtuaalisesta elintarvikehuoneistosta tehdään aina silloin, kun toiminnalla ei ole varsinaista fyysistä elintarvikehuoneistoa. Tällaista toimintaa on muun muassa ns. agentuuritoiminta, postimyynti sekä verkostomarkkinointi (Evira ravintolisäopas. 2016). Elintarvikehuoneistoilmoituksen käsittelee yrityksen sijaintikunnan elintarvikevalvontaviranomainen. (Evira 2017b).

Elintarvikehuoneistoilmoituksen teon jälkeen ja toiminnan alettua toimijan tulee valvoa elintarviketoimintaansa omavalvontasuunnitelman mukaisesti. Omavalvontasuunnitelmaan kuuluu muun muassa toimintaan liittyvien riskien kartoitus ja suunnitelmat toimenpiteistä, joiden avulla ne minimoidaan. Tavoitteena on suojata kuluttajaa elintarvikkeiden aiheuttamilta terveyshaitoilta. Yrityksen oman kunnan elintarvikevalvontaviranomainen antaa neuvontaa, kun

yritys on perustamassa elintarvikehuoneistoa tai haluaa neuvoja omaavalvontaan liittyvissä muissa asioissa. (Espoon kaupunki 2018).

7 Ravintolisäilmoitus

Ravintolisien myyntiin ei tarvita ennakkolupaa ja valmisteille ei ole olemassa ennakkotarkastusjärjestelmää. Näin ollen myytävien tuotteiden koostumusta ja turvallisuutta ei arvioida ennalta. (Evira 2018b). Ravintolisäilmoituksen kohdalla maahantuojan tulee huomioida, että Evira ei arvioi ilmoitusprosessin myötä tuotteen koostumuksen tai pakkausmerkintöjen lainmukaisuutta. Ilmoituksen vastaanottaminen ja käsittely eivät siis tarkoita sitä, että Evira olisi hyväksynyt ilmoitetun ravintolisävalmisteen tai pakkausmerkinnät elintarvikemääräysten mukaiseksi. Elintarvikealan toimijalla on itsellä vastuu siitä, että valmiste on ravintolisäasetuksen ja muun elintarvikkeita koskevan lainsäädännön mukainen. (Evira ravintolisäopas 2016, 6.)

Ravintolisiä maahantuovalla yrityksellä on ilmoitusvelvollisuus, sillä Elintarvikelain (2006/23) 8 artiklan mukaan elintarvikealan toimijan, joka valmistaa tai tuo maahan (sisämarkkinoilta tai kolmansista maista) ravintolisiä, on tehtävä siitä ilmoitus Elintarviketurvallisuusvirastolle. Eviran ravintolisäoppaan (2016, 6) mukaan ilmoitus tulee tehdä viimeistään siinä vaiheessa, kun tuote saatetaan markkinoille. Ilmoitus vaaditaan myös aina silloin, jos valmisteen koostumus sille ominaisten aineiden osalta muuttuu. Ravintolisän markkinoilta poistamisesta ilmoitusta ei tarvitse tehdä.

Ravintolisäilmoitus on maahantuojakohtainen. Näin ollen, mikäli samalla valmisteella on useita maahantuojia, on heistä jokaisen tehtävä oma ravintolisäilmoitus. Ilmoitus on tehtävä myös aina valmistajan tai maahantuojan muuttuessa. (Evira ravintolisäopas 2016, 6.) Ravintolisäilmoitus tehdään Eviran sähköisessä asiointipalvelussa. Asiointipalveluun kirjaudutaan Verohallinnon Katso-tunnuksilla. Verohallinnon Katso-tunnistus on yrityksiä varten luotu, väestörekisterikeskuksen tarjoama tapa tunnistautua viranomaisten sähköisissä palveluissa. (Verohallinto 2017.)

Maahantuojan tulee liittää ravintolisäilmoitukseen mukaan malli valmisteessa käytettävistä pakkausmerkinnöistä, josta ilmenevät lakisääteiset ja vapaaehtoiset pakkausmerkinnät. Lisäksi mukaan tulee liittää mahdollisuuksien mukaan myös pakkauksen suunnitellut kuvat. Mikäli ilmoituksen allekirjoittaja on ilmoittavan yrityksen ulkopuolinen taho, esimerkiksi konsulttiyritys, tulee liitteenä olla myös valtakirja. Ilmoitukseen voidaan liittää mukaan myös tuote-esite. (Evira ravintolisäopas 2016, 6.) Ilmoitus vaaditaan myös silloin kun valmisteen koostumus sille ominaisten aineiden osalta muuttuu tai kun valmiste poistuu markkinoilta. Ilmoitukseen tulee myös liittää malli pakkauksessa käytettävistä pakkausmerkinnöistä. (Maa- ja metsätalousministeriön ravintolisäasetus 78/2010.)

Siinä vaiheessa kun ravintolisäilmoitus on lähetetty onnistuneesti, asiointipalvelu lähettää automaattiviestin ilmoituksen vastaanottamisesta. Ilmoitus saapuu annettuun sähköpostiosoitteeseen. Tehty ravintolisäilmoitus välittyy ilmoitusmenettelyn kautta tiedoksi ja valvontaa varten oman kunnan elintarvikeviranomaiselle. Lisäksi Evira lähettää tietoja ilmoituksista muille valvontaviranomaisille, kuten Aluehallintovirastoille, Tullille ja Fimealle. Sähköisen asiointipalvelun lisäksi ravintolisäilmoituksen voi tehdä tarvittaessa kirjallisesti erillisellä ilmoituslomakkeella, joka löytyy Eviran internetsivuilta. Ravintolisäilmoituksen vastaanottamisesta peritään aina maa- ja metsätalousministeriön antaman maksuasetuksen (1161/2014) mukainen maksu. Lasku lähetetään ilmoituksessa annettuun osoitteeseen ilmoituksen käsitteilyn jälkeen. (Evira ravintolisäopas 2016, 6.)

8 Omavalvontaoppaan toteutusprosessi

Perehdytysoppaan toteutusprosessi koostui useasta eri vaiheesta. Lopputuloksen kannalta oli tärkeää, että suunnitteluvaiheen ja toteutuksen aikana tehtiin yhteistyötä toimeksiantajan kanssa. Tiiviin yhteistyön tarkoituksena oli tuottaa ravintolisien omavalvonnan perehdytysopas, joka vastaa mahdollisimman hyvin maahantuojien koulutus- ja perehdytystarpeita. Opinnäytetyön ja perehdytysoppaan koostaminen alkoi tiedonkeräämisellä ja teoriapohjan koomisella. Teoriaosuuden valmistuttua koostettiin varsinainen omavalvonnan perehdytysopas. Oppaassa teoriapohjan lakitekkinen tieto esitetään käytännönläheisemmässä muodossa. Toteutusprosessin viimeisessä vaiheessa valmiista oppaasta kerättiin palautetta. Tulevissa tekstikappaleissa avataan tarkemmin edellä mainittuja prosessin vaiheita.

8.1 Yhteistyö toimeksiantajan kanssa

Opinnäytetyön idea syntyi toimeksiantajayritykseen tehtyjen työharjoittelujen pohjalta. Harjoittelun aikana käytiin keskustelua esimiehen sekä tuotepäälliköiden kesken siitä, millaiselle työlle yrityksellä olisi tarvetta. Ravintolisät ja niihin liittyvät omavalvonnan osa-alueet nousivat hyvin nopeasti esille, sillä yritys oli juuri ottanut valikoimiinsa uusia ravintolisävalmisteita. Lähtökohtana oli, että yrityksessä oleva omavalvontaan liittyvä tieto saataisiin jaettua koko henkilöstölle. Lisäksi henkilökunnan määrän kasvaessa myös perehdytysprosessien kehittäminen nähtiin hyvin tarpeelliseksi.

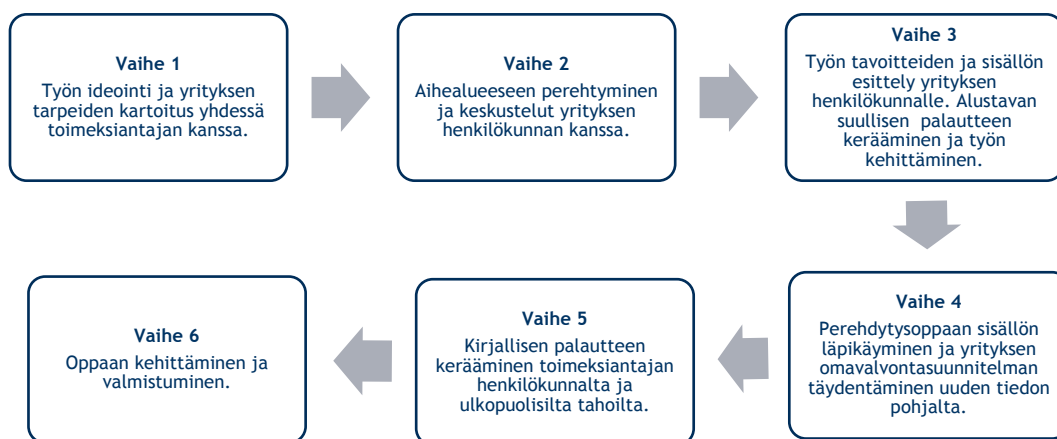
Työn koostaminen aloitettiin alustavien keskustelujen pohjalta kesällä 2017. Työyhteisössä käytiin läpi omavalvontasuunnitelman eri osa-alueita ja sen pohjalta lähdettiin kehittämään tämän opinnäytetyön tuotoksena syntynyttä ravintolisien omavalvontaopasta. Alusta asti oli selvää, että tietoperustassa keskitytään omavalvontaan. Tämän lisäksi teoriapohjassa päätettiin käsitellä alan eri toimijoita ja ilmoitusmenettelyjä. Alan kansallisten ja kansainvälisten toimijoiden esittelemisen koettiin tärkeäksi, sillä yritykseen uutena tulevat työntekijät eivät ole välttämättä aiemmin työskennelleet ravintolisävalmisteiden parissa. Tästä syystä on

tärkeää, että uudet työntekijät tietävät, millaisia ilmoituksia viranomaiset vaativat ja minkä tahon puoleen kääntyä ongelmatilanteissa.

Perehdytysmateriaalin edistyminen ja työn tavoitteet käytiin toimeksiantajan kanssa läpi säännöllisin väliajoin toteutusprosessin aikana. Kesäkuussa 2018 työn tarkoitus ja tavoitteet esiteltiin yrityksen tuotepäälliköille sisäisen palaverin yhteydessä. Esittelyn tarkoituksena oli tiedottaa koko henkilökuntaa valmisteilla olevasta opinnäytetyöstä ja sen tuotoksena tehtävästä omavalvontaoppaasta. Esittelyn aikana esiteltiin teoriapohjan aihealueet ja kerrottiin, miten työ on siihen saakka edistynyt. Tapaamisen tavoitteena oli lisäksi kerätä henkilökunnalta suullista palautetta ja saada kommentteja työstä.

Toimeksiantajan kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta kävi ilmi, että aihealue koskettaa tavalla tai toisella koko henkilöstöä. Myös tuotepäälliköt, jotka eivät suoraan vastaa ravintolisävalmisteista, olivat hyvin kiinnostuneita saamaan lisätietoa aihealueeseen liittyen. Tiedon jakaminen koettiin tärkeäksi myös siksi, että tällä hetkellä osalla henkilöstöstä on enemmän osaamista ravintolisävalmisteiden parissa työskentelystä kuin toisilla. On tärkeää, että esimerkiksi loma-aikana kaikilla työntekijöillä on valmius hoitaa elintarviketurvallisuuden edellyttämiä toimia.

Syksyllä 2018 perehdytysoppaan sisältö oli jalostunut pidemmälle, ja se esiteltiin uudestaan toimeksiantajayrityksen tuotepäälliköille. Tarkoituksena oli arvioida, voidaanko tämänhetkisen perehdytysoppaan pohjalta edelleen kehittää yrityksen omavalvontasuunnitelmaa. Oppaan perusteella täsmennettiin yrityksen takaisinvetotoimenpiteiden kuvausta, ja opas näin tuotti käytännön hyötyä toimeksiantajayritykselle. Samassa yhteydessä välitettiin tietoa tuotepäälliköille ravintolisen omavalvonnan toteuttamisesta, mikä koettiin hyödyllisenä. Toimeksiantajan kanssa käyty vuoropuhelu ja yhteistyö on ollut erittäin tärkeää työn sisällön kehittämisen kannalta. Toistuvien keskustelujen ja palautteen saannin kautta työtä on voitu kehittää työelämän tarpeita vastaavaksi.

Kuva 6: Yhteistyö toimeksiantajan kanssa

8.2 Perehdytysoppaan sisällöntuotanto

Ravintolisien omavalvonnan perehdytysoppaan sisällöntuotanto aloitettiin keräämällä tietoa ravintolisien omavalvonnasta. Työn teoriapohjan koostamisen aikana oli hyvin tärkeää kiinnittää huomiota lähteiden luotettavuuteen. Huono lähdevalinta tai virheelliseksi myöhemmin osoittautuva tieto voisi pahimmillaan heikentää toimeksiantajayrityksen omavalvonnan prosesseja. Teoriapohjan laadun varmistamiseksi työn kokoamisen aikana tutustuttiin laajasti elintarvikealan lainsäädäntöön ja asetuksiin. Lisätietoa etsittiin aluksi myös painetuista lakikokoelmista, mutta pian selvisi, että lainsäädännön ajankohtaisin tieto on saatavilla sähköisessä muodossa. Näiden huolella valittujen lähteiden käytöllä varmistetaan se, että teoriapohja sisältää mahdollisimman ajankohtaista ja luotettavaa tietoa. Työn teoriapohjan laadun varmistamiseksi lähteenä on käytetty elintarvikelakeja ja -asetuksia. Lisäksi tietoa on haettu kansallisten ja kansainvälisten elintarvikeviranomaisten sivuilta.

Teoriapohjan valmistuttua haasteeksi muodostui se, kuinka lakiteksti saadaan esitettyä lukijalle selkeässä muodossa. Ulkoasun ja tiedon esittämisen suunnittelu oli erityisen tärkeää siksi, että opas on tarkoitettu yrityksen uusille työntekijöille. Oppaan tiedon tulee näin ollen olla sellaisessa muodossa, jota myös heikot pohjatiedot omaava henkilö voi käyttää oppimisen tukena. Huonosti kootun omavalvontaoppaan riskinä on, että se koetaan sekavaksi tai tieto ymmärretään väärin. Perehdytysoppaan selkeyden kannalta hyvänä ratkaisuna nähtiin tiedon jakaminen pääotsikoihin alla olevan sisällysluettelon (kuva 7) mukaisesti.

SISÄLLYSLUETTELO	
<i>Ravintolisämääritelmä</i>	3
<i>Maahantuojan velvollisuudet</i>	3
<i>Elintarvikelainsäädäntö</i>	5
<i>Elintarvikeviranomaiset</i>	6
<i>Elintarvikehuoneistosta ilmoittaminen</i>	8
<i>Ravintolisäilmoitus</i>	9
<i>Pakkausmerkinnät ja markkinointi</i>	10
<i>Ravintolisän jäljitettävyys</i>	12
<i>Takaisinvetotoimenpiteet</i>	13

Kuva 7: Perehdytysoppaan sisällysluettelo (kuvakaappaus)

Sisällysluettelon aihealueet mukailevat osin omavalvontasuunnitelman eri osa-alueita. Näin lukijan on helppo tutustua tiettyyn omavalvonnan aihepiiriin ja etsiä lukuvinkkien avulla lisätietoa. Lainsäädäntöosio ja elintarvikeviranomaisten esittely tukee lukijaa lisätiedon haussa ja luo kokonaiskuvan elintarvikelainsäädännön kokonaisuudesta. Elintarvikeviranomaisten toiminnan esittely auttaa ymmärtämään, kuinka elintarvikkeita valvotaan, ja mikä on kunkin

toimijan erikoisalaa. Tiedon välittämisen ohella oppaan tärkeä tehtävä on ohjata lukija luotettavan ja ajankohtaisen lisätiedon pariin. Tästä syystä oppaassa on esitelty elintarvikelain-säädännön kokonaisuus ja annettu lukuvinkkejä esimerkiksi lakien ja asetusten pariin.

Selkeyden vuoksi oppaan teoria koottiin hyvin tiiviiseen muotoon. Näin tekstistä pyrittiin saamaan mahdollisimman helppolukuista ja selkeää. Tekstin lomassa päätettiin käyttää symboleja korostamaan lukuvinkkejä, huomioita ja tärkeitä käsitteitä. Alla olevassa kuvassa (kuva 8) on nähtävillä esimerkki käytetyistä symboleista ja tavasta, jolla tietoa esitetään. Lukuvinkit ohjaavat ajankohtaisen ja luotettavan lisätiedon pariin. Työssä käytettiin neutraalia yleis-kieltä, jotta esitetty asia olisi mahdollisimman helppo ymmärtää.

MAAHANTUOJAN VELVOLLISUUDET

Maahantuojalla tulee olla riittävät ja oikeat tiedot ravintolisistä, joita se

- tuo maahan
- pakkaa
- pitää kaupan
- tarjoilee
- luovuttaa elintarvikkeeksi

 Huomaa! Henkilökunnan perehdyttäminen on tärkeä osa yrityksen omavalvontaa.

Elintarvikkeita maahantuovan yrityksen on

- laadittava omavalvontasuunnitelma
- pidettävä kirjaa omavalvontasuunnitelman toteutumisesta
- tunnistettava elintarvikkeeseen ja sen käsittelyyn liittyvät riskit
- kuvattava, miten tunnistettuja riskejä hallitaan

 Lukuvinkki! Elintarvikelaki 23/2006, artikla 19

 Huomaa! Elintarvike tai sen yhteydessä esitetty tieto ei saa johtaa kuluttajaa harhaan!

Omavalvontasuunnitelma

- on elintarvikealan toimijan järjestelmä

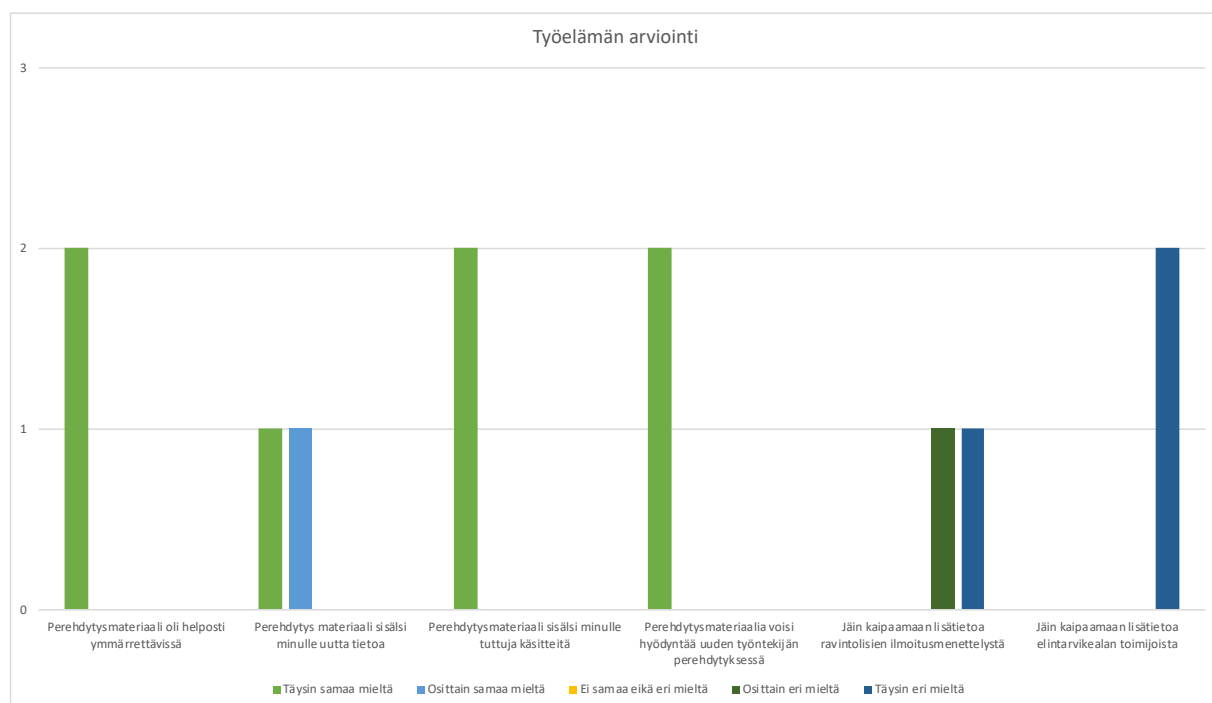
Kuva 8: Perehdytysoppaan visuaalinen ilme (kuvakaappaus)

9 Arviointi

Ravintolisien omavalvonnan perehdytysoppaan arviointi suoritettiin kirjallisella palautelomakkeella (liite 2). Työelämän arvioijana toimi opinnäytetyön toimeksiantajayrityksen maajoh-taja ja tuotepäällikkö. Lisäksi palautetta pyydettiin kolmelta ulkopuoliselta henkilöltä, jotka eivät työskentele ravintolisien maahantuonnissa. Ulkopuoliset arvioijat arvioivat koostettua opasta uuden työntekijän roolista. Omavalvontaopas on tuotettu ravintolisiä maahantuovien yritysten uusien työntekijöiden perehdytyksen tukeksi. Kirjallisen palautekyselyn tarkoituksena oli selvittää, sopiiko perehdytysopas käyttötarkoitukseensa ja selvittää, kuinka opasta voidaan kehittää ja muokata entistä laadukkaammaksi.

9.1 Työelämän arviointi

Työelämän arviointi toteutettiin yhteistyössä opinnäytetyön toimeksiantajan kanssa. Työn arvioi kirjallisella lomakkeella (liite 2) kaksi yrityksen henkilökunnan jäsentä: maajohtaja ja tuotepäällikkö. Palautekysely on liitetty tämän opinnäytetyön loppuun liitteeksi (liite 2). Työelämän edustajille tehdyn kyselyn tavoitteena oli selvittää, kuinka onnistunut koostettu perehdytysopas on, ja kuinka sen sisältöä voisi kehittää. Kyselyn avulla selvitettiin muun muassa, mitä mieltä arvioijat olivat oppaan sisällöstä ja sen sopivuudesta työelämän käyttöön. Kyselylomakkeet annettiin arvioijille paperisina ja vastaukset vastaanotettiin sähköpostitse tai kirjallisena. Työelämän palaute oli ensiarvoisen tärkeää perehdytysoppaan arvioinnin ja kehityksen kannalta, sillä saadun palautteen pohjalta opas voidaan muokata mahdollisimman hyvin käyttötarkoitukseensa soveltuvaksi.

Kuva 9: Työelämän palaute omavalvontaoppaasta

Ensimmäinen perehdytysmateriaaliin liittyvä kysymys selvitti, kuinka ymmärrettävänä opasta pidettiin. Kysymyksen avulla haluttiin selvittää, onko oppaassa esitetty tieto esitetty riittävän selkeästi. Perehdytysoppaan ymmärrettävyys on tärkeä asia, ja oppaan tavoitteena on esittää tieto mahdollisimman yksinkertaisessa muodossa. Yllä olevasta kuvasta (kuva 9) huomataan, että työelämän edustajat arvioivat oppaan selkeäksi ja ymmärrettäväksi.

Toisella perehdytysmateriaaliin liittyvällä kysymyksellä selvitettiin, sisälsikö opas vastaajille uutta tietoa. Kuvasta (kuva 9) havaitaan, että toinen vastaajista oli asiasta täysin samaa mieltä ja toinen osittain samaa mieltä siitä, että opetusmateriaali sisälsi heille uutta tietoa. Opetusmateriaaliin tarkoituksena on toimia uusien työntekijöiden perehdytyksen tukena. On

kuitenkin hyvä, että se tarjoaa uutta tietoa myös jo alalla työskenteleville henkilöille. Vastauksista voidaan päätellä, että oppaan tietopohja on monipuolinen, sillä se pystyy tarjoamaan uutta tietoa myös jo alalla työskenteleville henkilöille.

Kolmas perehdytysmateriaalia koskeva kysymys selvitti, sisältääkö perehdytysopas arvioijalle tuttuja käsitteitä. Kysymyksen avulla oli tarkoitus selvittää ulkopuolisten arvioijien ja alalla jo työskentelevien henkilöiden aihealueen tuntemuksen eroja ja arvioida, kuinka hyvin opas sopii aiempaan tietotasoon. Ennakko-odotuksena oli, että opas sisältää alalla työskenteleville arvioitsijoille tuttuja käsitteitä. Ennakko-odotusten mukaisesti kummatkin vastaajat olivat täysin samaa mieltä siitä, että perehdytysmateriaali sisälsi heille tuttuja käsitteitä.

Oppaan tarkoituksena on toimia perehdytysmateriaalina uusille maahantuojiin työntekijöille ja tukea näin vaatimusten mukaisen omavalvonnan suorittamista. Tämän tavoitteen täyttymistä arvioitiin kysymällä, voisiko perehdytysmateriaalia hyödyntää uuden työntekijän perehdytyksessä. Kuvasta (kuva 9) huomataan, että molemmat vastaajat olivat sitä mieltä, että koostettua opasta voi hyödyntää uusien työntekijöiden perehdytyksessä. Tämän pohjalta voidaan todeta, että omavalvonnan perehdytysopas soveltuu työelämän arvioijien mielestä käytötarkoitukseensa.

Arvioijilta kysyttiin palautetta omavalvonnan perehdytysoppaan pituudesta. Tätä kysyttiin siksi, että liian pitkä perehdytysmateriaali voi olla käyttötarkoitukseensa sopimatonta. Tarkoituksena oli koostaa tiivis perehdytysopas, josta on helppo löytää etsimänsä ja syventyä asioihin valikoitujen lukuvinkkien avulla. Arvioijat olivat yksimielisiä siitä, että omavalvontaopas oli sopivan mittainen. Näin ollen työelämän palautteen pohjalta ei ole tarpeen tiivistää oppaan sisältöä.

Seuraavilla kahdella kysymyksellä selvitettiin, kuinka kattavana arvioijat pitivät koostettua omavalvonnan perehdytysopasta. Ensimmäiseksi kysyttiin, jäivätkö arvioitsijat kaipaamaan lisätietoa ravintolisien ilmoitusmenettelyistä. Tähän kysymykseen toinen arvioijista vastasi olevansa täysin eri mieltä ja toinen osittain eri mieltä. Tästä voidaan päätellä, että yrityksessä voitaisiin sisäisesti käydä vielä tarkemmin läpi ravintolisien eri ilmoitusmenettelyjä tai osallistua tätä aihealuetta koskevaan koulutukseen. Tätä osa-aluetta voitaisiin mahdollisesti myös syventää oppaassa, mikäli sitä halutaan muokata paremmin alalla työskentelevien henkilöiden käyttöön soveltuvaksi. Toisella saman osion kysymyksellä kysyttiin, kaipasivatko arvioitsijat lisätietoa elintarvikealan toimijoista. Kumpikaan arvioitsija ei kaivannut lisätietoa elintarvikealan toimijoista, joten tämän osion voidaan arvioida olleen riittävän kattava.

Seuraavaksi kysyttiin, minkä yleisarvosanan arvioijat antaisivat perehdytysoppaalle. Tällä kysymyksellä oli tarkoitus selvittää, minkä tasoisena opasta pidettiin kokonaisuutena. Mikäli arvosana olisi huono, tulisi oppaan sisältöä ja ulkoasun toimivuutta kehittää entisestään. Arvioijista molemmat antoivat oppaalle yleisarvosanan viisi, joka on annetulla asteikolla (1-5) paras

mahdollinen. Palautteen perusteella voidaan siis todeta, että tehty omavalvontaopas sopii käyttötarkoitukseensa ja työelämän arvioijat pitävät oppaan sisältöä hyvänä.

Kaksi viimeistä kysymystä selvitti työelämän arvioijien palautetta avointen kysymysten avulla. Ensimmäisellä näistä kysyttiin, kuinka arvioija kehittäisi perehdytysopasta. Tämän kysymyksen avulla oli tarkoitus selvittää, kuinka opasta voitaisiin muokata entistä paremmin työelämän käyttöön soveltuvaksi. Työn teoriasisältöön liittyviä kehitysideoita ei saatu tehdyn palautekyselyn perusteella. Arvioijat antoivat kuitenkin muutamia kommentteja, kuinka työn visuaalista ulkonäköä voitaisiin kehittää. Kehitysideoina ehdotettiin tekstikappaleiden tasausta ja joidenkin lukuvinkkien fonttikoon suurentamista. Oppaan ulkoasua hiotaan saadun palautteen pohjalta edelleen ennen työn käyttöönottoa.

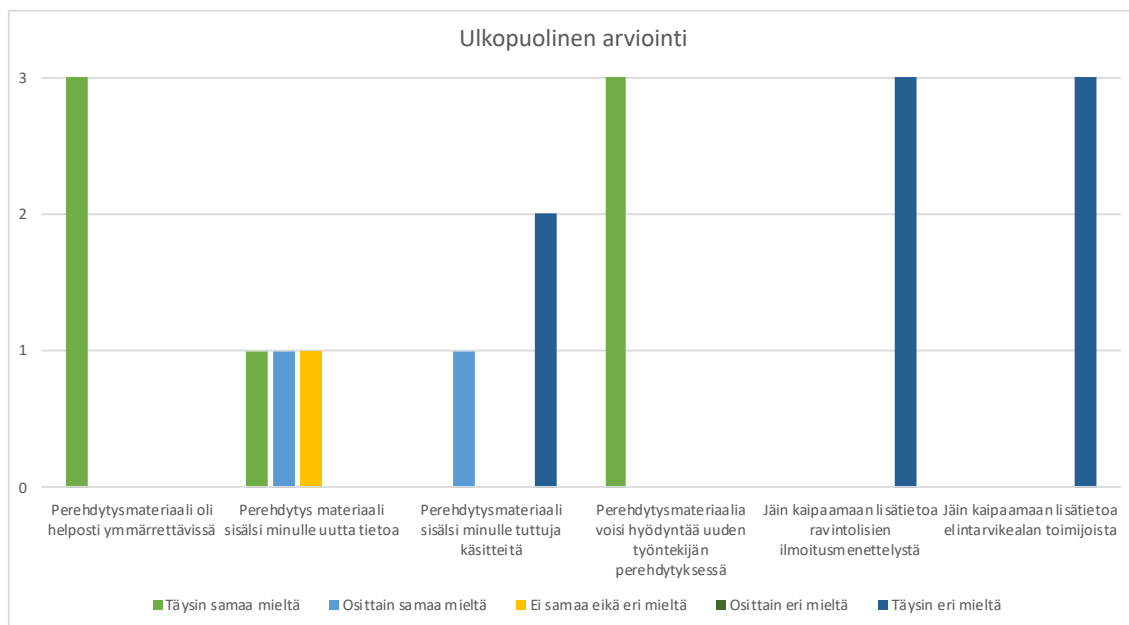
Viimeisellä kysymyksellä kysyttiin vapaata palautetta perehdytysoppaasta. Tällä kysymyksellä varmistettiin, että arvioijat saavat antaa myös sellaista palautetta, joka ei tullut ilmi palautekyselyn aiemmissa kohdissa. Kummatkin työelämän arvioijat antoivat avointa palautetta kyselylomakkeella. Palautteissa tuotiin esille muun muassa työn selkeys ja ymmärrettävyys. Lisäksi kommentoitiin työn sisällön kattavuutta. Palautekyselyn ja alla olevan avoimen palautteen perusteella opasta voidaan pitää onnistuneena ja käyttötarkoitukseensa sopivana.

”Visuaalisesti ymmärrettävä ja mielenkiintoinen. Teksti sujuvaa. Kaiken kaikkiaan sopiva.”

”Erittäin selkeä ja hyvin kirjoitettu omavalvontaopas. Eri osa-alueet on jaoteltu selkeästi ja teksti jäsenneilty oivallisesti huomautuksilla ja vinkeillä. Opas kattaa kaiken tarpeellisen, eikä yhtään liikaa mikä on hyvä”

9.2 Ulkopuolinen arviointi

Ravintolisien omavalvonnan perehdytysoppaan arvioi kolme ulkopuolista eri aloilla työskentelevää henkilöä, jotka eivät työskentele ravintolisien maahantuonnissa. Arvioijien kommenttien pohjalta selvitettiin sitä, miten uudet työntekijät ymmärtäisivät koostetun ravintolisien omavalvonnan perehdytysoppaan sisällön ja kuinka hyvin opas palvelee juuri tätä käyttötarkoitusta.

Kuva 10: Ulkopuolisten arvioijien palaute omavalvontaoppaasta

Yllä olevassa kuvassa (kuva 10) on esitetty eri arviointikysymyksiin saatuja vastauksia. Ensimmäinen perehdytysmateriaaliin liittyvä kysymys selvitti, kuinka ymmärrettävänä arvioijat pitivät opasta. Tämän kysymyksen avulla kartoitettiin, onko oppaassa esitetty tieto tuotu esille riittävän selkeästi. Työn tavoitteena oli esittää tieto niin yksinkertaisessa muodossa, että henkilöt, joilla ei ole aiempaa osaamista, hyötyvät siihen perehtymisestä. Saaduista vastauksista käy ilmi, että kaikki kolme arvioitsijaa olivat täysin samaa mieltä siitä, että opas oli helposti ymmärrettävissä. Tästä voidaan päätellä, että myös uudet työntekijät ymmärtävät oppaan sisällön, eikä sen ymmärtäminen vaadi tiettyä perusosaamista.

Toisella perehdytysmateriaaliin liittyvällä kysymyksellä selvitettiin, sisälsikö opas vastaajille uutta tietoa. Tällä kysymyksellä arvioitiin, millaista pohjatietoa arvioijilla on oppaan aihealueista. Tavoitteena on, että opas antaa uutta tietoa henkilölle, joka eivät ole aiemmin työskennelleet ravintolisä maahantuovassa yrityksessä. Tiedon tulee olla yksinkertaistettua, mutta sisältö ei saa jäädä myöskään liian yleiselle tasolle. Kolmesta vastaajasta kaksi oli täysin samaa mieltä ja yksi osittain samaa mieltä siitä, että perehdytysmateriaali sisälsi heille uutta tietoa. Vastauksista voidaan päätellä, että opas pystyy tarjoamaan alalle tuleville uusille työntekijöille uutta tietoa, eikä sisältö jää liian yleiselle tasolle.

Kolmas perehdytysmateriaalia koskeva kysymys arvioi, sisälsikö opas arvioijille tuttuja käsitteitä. Kysymyksen avulla vertailtiin uusien työntekijöiden ja alalla jo työskentelevien henkilöiden aihealueen tuntemuksen eroja. Näin voidaan arvioida, minkä tietotason henkilöt hyötyvät oppaasta eniten. Ennako-odotuksena oli, että opas sisältää muilla aloilla työskenteleville henkilöille vieraita käsitteitä. Ennako-odotusten mukaisesti kaksi kolmesta arvioijasta kaksi oli täysin eri mieltä väittämän kanssa, että opas sisältää heille tuttuja käsitteitä. Yksi

arvioijista oli osittain samaa mieltä tämän väittämän kanssa. Vastauksista voi päätellä, että arvioijista yhdellä oli muita parempi pohjatieto oppaassa esitetystä asiasta. Tästä huolimatta opas tarjosi kaikille uutta tietoa. Oppaan sisällön tasoa voidaan saadun palautteen perusteella pitää hyvänä.

Perehdytysopas toimii perehdytysmateriaalina uusille työntekijöille, joiden tietotaso vastaa ulkopuolisten arvioijien pohjatietoja. Tämän tavoitteen täyttymistä arvioitiin kysymällä seuraavaksi, voisiko perehdytysmateriaalia hyödyntää uusien työntekijöiden perehdytyksessä. Yllä olevasta kuvasta (kuva 10) huomataan, että kaikki vastaajat olivat täysin samaa mieltä väittämästä, jolla kysyttiin, voisiko perehdytysmateriaali hyödyntää uuden työntekijän perehdytyksessä. Saadun arvion perusteella voidaan todeta, että arvioijat pitävät perehdytysopasta käyttötarkoitukseen soveltuvana.

Seuraavaksi ulkopuolisilta arvioijilta kysyttiin arviota ravintolisien omavalvonnan perehdytysoppaan pituudesta. Tätä asiaa kysyttiin siksi, koska liian pitkä materiaali voi tuntua uudesta työntekijästä sekavalta ja osoittautua tätä kautta käyttötarkoitukseensa sopimattomaksi. Tavoitteena oli koostaa opas, josta uusi työntekijä saa hyvän yleiskuvan ravintolisien omavalvontaan liittyvistä aihealueista. Kaikki kolme arvioijaa olivat sitä mieltä, että omavalvontaopas oli sopivan mittainen. Tämän perusteella voidaan päätellä, että työ on käyttäjätavallinen ja perehdytyskäyttöön soveltuva.

Seuraavat kaksi kysymystä selvittivät, jäivätkö ulkopuoliset arvioijat kaipaamaan lisätietoa ravintolisien ilmoitusmenettelyistä tai elintarvikealan toimijoista. Kumpaankin kysymykseen kaikki arvioijat vastasivat olevansa täysin eri mieltä, eli kukaan heistä ei jäänyt kaipaamaan lisätietoa edellä mainituista aihealueista. Tästä voidaan päätellä, että oppaan tietotaso oli riittävä henkilöille, jotka eivät vielä työskentele ravintolisien maahantuonnin parissa. Näin ollen ilmoitusmenettelyistä tai elintarvikealan toimijoista ei saadun palautteen perusteella ole tarpeen lisätä tietoja perehdytysoppaaseen.

Seuraavaksi kysyttiin, minkä yleisarvosanan arvioijat antaisivat oppaalle. Tällä kysymyksellä selvitettiin ulkopuolisten arvioijien mielipidettä siitä, minkä tasoisena he pitävät opasta. Yleisarvosana antaa osaltaan viitteitä siitä, onko oppaassa vielä kehitettävää. Tähän kysymykseen kaikki arvioijat antoivat yleisarvosanaksi numeron viisi, joka on paras annettulla asteikolla (1-5). Annetuista hyvistä arvosanoista voidaan päätellä, että oppaan sisältö on koettu hyväksi ja se on käyttötarkoitukseensa sopiva.

Kaksi viimeistä kysymystä selvitti ulkopuolisten arvioijien palautetta avointen kysymysten avulla. Ensimmäisellä avoimella kysymyksellä kerättiin kehitysideoita. Tarkoituksena oli kerätä palautetta, jonka avulla oppaasta voitaisiin muokata mahdollisimman hyvin käyttötarkoitustaan vastaava. Kukaan kolmesta vastaajasta ei esittänyt toiveita sisällönkehittämisestä. Tästä voidaan päätellä, että opas oli arvioijien mielestä riittävän kattava. Tämän sijaan

oppaan ulkoiseen muotoiluun esitettiin kahden arvioijan toimesta muutamia ehdotuksia. Toinen näistä kahdesta palautetta antaneesta arvioijasta huomautti, että ulkoisessa muotoilussa voisi miettiä kappaleiden tasausta, jolloin pidempien kappaleiden reunat olisivat siistimmät. Toinen arvioija olisi kaivannut tyyllillä leikittelyä ranskalaisten viivojen lisäksi. Tämä olisi arvioijan palautteen mukaan tehnyt materiaalista entistä monimuotoisemman.

Viimeisellä kysymyksellä kysyttiin vapaata palautetta perehdytysoppaasta. Tällä kysymyksellä varmistettiin, että ulkopuoliset arvioijat saavat antaa myös sellaista palautetta, joka ei tullut ilmi palautekyselyn aiemmissa kohdissa. Kaikki kolme arvioijaa kirjoittivat avointa palautetta oppaasta. Alla olevissa avoimen palautteen kommentteissa keuhuttiin muun muassa lukuvinkkejä ja oppaan kattavuutta. Lisäksi kokonaisuutta luonnehdittiin helposti luettavaksi ja erittäin selkeäksi.

”Asiasisältö on mielestäni erinomainen; kattava, mutta sopivan tiivis. Lisätietoa löytää tarvittaessa helposti annettujen linkkien ja lukuvinkkien avulla. Opasta kannattaa ehdottomasti hyödyntää jokaisessa perehdytyksessä! Myös kokeneemmat työntekijät hyötyvät varmasti oppaasta ja se kannattaakin pitää helposti saatavilla. Ulkoasu selkeä. Lukuvinkit ja ”huomaa” -lisätiedot ovat hyödyllisiä ja hausalla tavalla esitettyjä.”

”Hyvin johdonmukaisesti tehty infopaketti, tykkäsin erityisesti ”tietoiskujen” käyttämisestä luettelon lomassa. Selkeä kieliäsu!”

”Helposti luettava ja erittäin selkeä kokonaisuus, jota maallikonkin oli helppo ymmärtää. Soveltuu erinomaisesti koulutus/perehdytyskäyttöön. Plussaa pienistä huomiotietoisuista. Kehitysehdotuksena, olisiko tekstin tyyleillä voinut leikitellä enemmän ranskalaisten viivojen lisäksi? Se olisi ehkä voinut tehdä materiaalista monimuotoisemman.”

Ulkopuolisten arvioijien palautteen perusteella koostettu ravintolisien omavalvontaopas soveltuu hyvin yritysten perehdytysprosessin tueksi. Henkilöt, jotka eivät ole työskennelleet ravintolisävalmisteiden parissa, saivat oppaasta tavoitteen mukaisesti uutta ravintolisien omavalvontaan liittyvää tietoa. Arvioinnin kommenttien pohjalta kävi ilmi, että opas koettiin selkeäksi ja sopivan tiiviiksi, mikä on tärkeää uuden tiedon omaksumisen kannalta. Aiheeseen liittyvän sisällön koettiin olevan riittävän kattava, sillä arvioijat eivät jääneet kaipaamaan lisätietoja ravintolisien ilmoitusmenettelyistä tai elintarvikealan toimijoista. Näin ollen voidaan päätellä, että uudet myös uudet työntekijät hyötyvät oppaan sisällöstä.

10 Pohdinta

Lääkkeet käyvät ennen markkinoille tuloa läpi viranomaisten ennakkovalvontaprosessin, joka arvioi muun muassa tuotteen tehoa ja turvallisuutta. Tällaista prosessia ei ole käytössä ravintolisävalmisteille, vaan maahantuojalla on itse vastuussa markkinoille saattamansa ravintolisän turvallisuudesta ja määräraystenmukaisuudesta. Ravintolisät luokitellaan elintarvikkeiksi, ja

valmisteita säätelevä lainsäädäntö on monimutkaista ja hajanaista. Maahantuojien tulee lain edellyttämällä tavalla suorittaa omavalvontaa, joka tähtää kuluttajien suojaamiseen. Tämän opinnäytetyön tuotoksena syntynyt ravintolisien omavalvonnan perehdytysopas tukee yrityksiä uusien työntekijöiden perehdytyksessä. Tuotetun oppaan avulla varmistetaan, että yrityksen uudet työntekijät saavat heti yleiskuvan omavalvonnan eri osa-alueista ja alan toimijoiden velvollisuuksista ja vastuista. Ravintolisien omavalvonnan perehdytysopas tuotettiin kerätyn teoriapohjan tietojen avulla.

Perehdytysoppaan laatua arvioitiin kirjallisen palautekyselyn avulla. Saadun palautteen perusteella työelämän edustajat ja ulkopuoliset arvioijat kokivat oppaan perehdytyskäyttöön sopivaksi. Palautteen perusteella huomattiin, että työ sisältää alalla työskenteleville henkilöille tuttuja käsitteitä. Oppaan käsitteet olivat selkeästi vieraampia arvioijille, jotka eivät työskentele ravintolisävalmisteiden parissa. Voidaankin todeta, että opas sisältää tietoja, joita ravintolisävalmisteiden parissa työskentelevät henkilöt jo hallitsevat. Perehdytysopas arvioitiin palautekyselyn pohjalta selkeäksi, perehdytyskäyttöön sopivaksi ja kattavaksi. Kokonaisuutena opas on täyttänyt sille asetetut tavoitteet.

Palautekyselyssä tuotiin kehitysideoina esille oppaan ulkoasuun ja tekstin asetteluun liittyviä asioita. Jo työn varhaisessa vaiheessa on pyritty kiinnittämään huomiota siihen, että työstä saataisiin myös visuaalisesti kiinnostava. Työtä ei ole kuitenkaan ollut mahdollista työstää yhdessä graafikon kanssa, joten oli odotettavaa, että perehdytysoppaan ulkoasusta saadaan rakentavaa palautetta. Ennen työn käyttöönottoa ulkoasua voidaan hioa saadun palautteen perusteella. Mikäli työn ulkoasua haluttaisiin hioa mahdollisimman viimeistellyksi, tulisi sitä työstää yhdessä graafikon kanssa.

Tekijän oman arvion mukaan opas sisältää oleelliset asiat ravintolisien omavalvonnan osa-alueista. Työn palautekyselyn pohjalta ei myöskään arvioijilta saatu palautetta, jonka pohjalta työn sisältöä tulisi kehittää merkittävästi erilaiseksi. Vaikka oppaan sisältöä arvioitiin työelämän ja ulkopuolisten arvioijien toimesta, tulee oppaasta kysyä palautetta myös sen käytön aikana. Sähköisessä muodossa olevaa työtä on helppo muokata ja päivittää tarpeen mukaan myös tulevaisuudessa.

Työn koostamisen varrella läpi käytyt prosessit, kuten suunnittelu, tiedonkeruu ja palautteen pyytäminen ovat kaikki osaltaan muokanneet opasta oikeaan suuntaan. Perehdytysoppaan koostamisen aikana oli tärkeää saada palautetta työeläältä ja vastata heidän tarpeisiinsa. Lisäksi oli tärkeää huolehtia siitä, että käytetyt lähteet ovat ajankohtaisia ja luotettavia. Väärän tiedon päätyminen oppaaseen voisi pahimmillaan heikentää yritysten omavalvonnan prosesseja. Työn ajantasaisuuden varmistamiseksi työhön liitettiin lukuvinkkejä ja muita asiaan liittyviä linkkejä, jotka ohjaavat aina viranomaisen verkkosivuille. Näin oppaan lukijan on helppo tarkistaa tieto tai etsiä lisätietoa aihealueesta.

Tekijä työskentelee tuotepäällikkönä toimeksiantajayrityksessä, mikä on luonnollisesti osaltaan vaikuttanut oppaan sisältöön ja sen ulkoasuun. Tekijä on työnkuvansa perusteella pystynyt arvioimaan, millainen opas sopii parhaiten vastaavissa työtehtävissä työskentelevän henkilön käyttöön. Tekijä pystyi kokemuksensa pohjalta painottamaan oppaassa asioita, joiden hallitseminen koetaan tärkeäksi kyseisissä työtehtävissä. Tällaisia asioita olivat esimerkiksi ravintolisiin ilmoitusmenettelyt ja takaisinvetotoimenpiteet.

Tekijän tietämys ravintolisiin omavalvonnasta lisääntyi opinnäytetyön työstämisen myötä. Opinnäytetyön luominen on auttanut tekijää hahmottamaan, kuinka omavalvonta näkyy yrityksen jokapäiväisissä toiminnoissa. Omavalvonnan alan toimijoiden vastualueet ja omavalvonnan käytännön toteutus ovat tulleet käytännönläheisemmiksi. Tekijää on myös ilahduttanut Euroopan unionin alueen elintarvikevalvonnan korkeatasoisuus. Ravintolisiin omavalvonnan pyrkimyksenä on varmistaa elintarviketurvallisuus. Viranomaismääräysten ja lainsäädännön toteutumista käytännön työssä tulisi jatkossakin tukea tämän tyyppisten käytännönläheisten opinnäytetöiden avulla.

Lähteet

Aluehallintovirasto. 2016. Elintarvikkeet. Viitattu 14.1.2017.

<https://www.avi.fi/web/avi/elintarvikkeet#.WltpAa0gneQ>

Asetus elintarvikkeita koskevista ravitsemus- ja terveysväitteistä 1924/2006. Viitattu

1.8.2017. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/ALL/?uri=LEGISSUM:l21306>

EFSA. 2018. About EFSA. Viitattu 17.4.2018. <http://www.efsa.europa.eu/en/aboutefsa>

EFSA. 2018a. EFSA's Scientific Process. A step-by-step guide. Viitattu 17.4.2018.

http://www.efsa.europa.eu/en/interactive_pages/scientificprocess/ScientificProcess

EFSA. 2018b. Tiede kuluttajan suojana. Pellolta pöytään. Viitattu 29.4.2018.

http://www.efsa.europa.eu/sites/default/files/corporate_publications/files/efsacorporatebrochure_fi.pdf

EFSA. 2018c. Food Supplements. Viitattu 17.7.2018. <http://www.efsa.europa.eu/en/topics/topic/food-supplements>

Elintarvikeasetus 178/2002. Viitattu 10.3.2018. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:031:0001:0024:FI:PDF>

Elintarvikkeiden mikrobiologiset vaatimukset, komission asetuksen 2073/2005 soveltaminen sekä yleisiä ohjeita elintarvikkeiden mikrobiologisista tutkimuksista. Ohje elintarvikealan toimijoille. 2016. Viitattu 16.6.2018. https://www.evira.fi/globalassets/tietoa-evirasta/asiointi/lausuntopyynnot/luonnos-eviran-ohje-10501_2-mikrobiologiset-vaatimukset_toimijoille.pdf

Elintarvikkeita koskevat ravitsemus- ja terveysväitteet. 2016. Viitattu 13.10.2018.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/ALL/?uri=LEGISSUM:l21306>

Elintarvikelaki 23/2006. Viitattu 10.3.2018, 6.5.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060023#L3P16>

EPNAs 178/2002. 2015. Elintarvikelainsäädäntö I. ensimmäinen painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Espoon kaupunki. 2018. Elintarvikevalvonta. Viitattu 7.10.2018. https://www.espoo.fi/fi-FI/Sosiaali_ja_terveyspalvelut/Terveyspalvelut/Ymparistoterveydenhuolto/Elintarvikevalvonta

Elintarvikevalvonta. 2018. Elintarvikevalvonta. Viitattu 13.9.2018. https://www.espoo.fi/fi-FI/Sosiaali_ja_terveyspalvelut/Terveyspalvelut/Ymparistoterveydenhuolto/Elintarvikevalvonta

Euroopan komissio. 2014. Valokeilassa Euroopan unionin politiikka. Elintarviketurvallisuus. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.

Euroopan komission asetus 1170/2009. Viitattu 6.5.2018. <https://www.evira.fi/globalassets/tietoa-evirasta/julkaisut/oppaat/ravintolisaapas.pdf>

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 882/2004. Viitattu 15.4.2018. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=celex:32004R0882R\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=celex:32004R0882R(01))

Euroopan unioni. 2018. Perustiedot. Viitattu 21.4.2018. https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-parliament_fi

Eurooppatiedotus. 2018. EU lyhyesti. Viitattu 10.6.2018. <https://eurooppatiedotus.fi/perustietoa-eusta/eu-lyhyesti/>

Evira. 2016b. Ravintolisien omavalvonta. Viitattu 14.1.2018. <https://www.evira.fi/elintarvikkeet/valmistus-ja-myynti/elintarvikeryhmat/ravintolisat/ravintolisien-valvonta/ravintolisien-omavalvonta/>

Evira. 2016c. Omavalvonnan koko kuva. Viitattu 25.2.2018. <https://www.evira.fi/yhteiset/omavalvonta/elintarvikkeet/>

Evira. 2016d. Elintarvikelainsäädäntö. Viitattu 6.5.2018. <https://www.evira.fi/elintarvikkeet/valmistus-ja-myynti/lainsaadanto/>

Evira. 2017. Esittely. Viitattu 7.1.2017. <https://www.evira.fi/tietoa-evirasta/esittely/>

Evira 10530/2. 2017. Elintarvikehuoneiston riskiluokitus ja valvontatarpeen määrittäminen. Viitattu 15.4.2018. https://www.evira.fi/globalassets/tietoa-evirasta/julkaisut/oppaat/eviran_ohje_10503_2_fi.pdf

Evira. 2018. Elintarvikkeiden takaisinvento-ohje. Viitattu 16.7.2018. <https://www.evira.fi/elintarvikkeet/valmistus-ja-myynti/valvonta/takaisinvedot/>

Evira 2018b. Ravintolisäilmoitus. Viitattu 7.10.2018. <https://www.evira.fi/elintarvikkeet/valmistus-ja-myynti/elintarvikeryhmat/ravintolisat/ravintolisailmoitus/>

Evira 2018c. Ruokavirasto aloittaa toimintansa 1.1.2019. Viitattu 20.10.2018. <https://www.evira.fi/tietoa-evirasta/esittely/ruokavirasto-aloittaa-1.1.2019/>

Helsingin sanomat. 2018. Kymmenet kotimaiset verkkokaupat myyvät laittomilla väitteillä ravintolisiä, sanoo Evira - Kokeile, tunnistaako huuhaan. Viitattu 10.6.2018.

<https://www.hs.fi/hyvinvointi/art-2000005596343.html>

Kuluttajansuojalaki 38/1978. Viitattu 7.10.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1978/19780038>

Maa- ja metsätalousministeriö. 2018. Elintarvikkeet. Viitattu 3.5.2018. <http://mmm.fi/ruoka-ja-maatalous/elintarvikkeet>

Maa- ja metsätalousministeriön asetus elintarviketietojen antamisesta kuluttajille 834/2014. Viitattu 7.10.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140834#Pidp446114368>

Maa- ja metsätalousministeriön asetus ravintolisistä 78/2010. Viitattu 28.8.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100078#Pidp446327680>

Evira ravintolisäopas. 2016. Ravintolisäopas elintarvikevalvojille ja elintarvikealan toimijoille. Eviran ohje 17012/5. s. 5 - 7, 36 - 37, 19 - 21. Viitattu 7.1.2017, 23.5.2018, 6.5.2018.

<https://www.evira.fi/globalassets/tietoa-evirasta/julkaisut/oppaat/ravintolisaopas.pdf>

RASFF Annual Report. 2016. 6, 29 - 31. Publications office. Viitattu 9.7.2018. https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/rasff_annual_report_2016.pdf

RASFF Annual Report. 2015. Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF). European Commission. Viitattu 9.7.2018. https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/rasff_annual_report_2015_infograph_en.pdf

Sirowa Group. 2018. About Sirowa. Viitattu 6.11.2018. <http://www.sirowa.com/html2/index.php?id=eu-home>

Sirowa Helsinki. 2017. Tietoa meistä. Viitattu 25.11.2017. <http://www.sirowahelsinki.fi/html2/index.php?id=ee-pharma-about0&L=4>

Suuntaviivat asetuksen 1924/2006 10 artiklassa säädettyjen terveysväitteisiin sovellettavien erityisten edellytysten täytäntöönpanosta. 2013. Viitattu 14.10.2018. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=celex:32013D0063>

Takaisinvetolomake. 2018. Ilmoitus elintarvikkeen elintarvikekontaktimateriaalin takaisinvedosta. Viitattu 16.7.2018. <https://www.evira.fi/elintarvikkeet/valmistus-ja-myynti/valvonta/takaisinvedot/>

THL. 2016. Ravintoainevalmisteiden käyttö raskausaikana. Viitattu 12.8.2018.

<https://thl.fi/fi/web/elintavat-ja-ravitseminen/ravitseminen/suomalaisten-ravitseminen-ja-ruokailu/raskausaika/ravintoainevalmisteiden-kaytto-raskausaika>

Tulli. 2016. Tullin elintarviketutkimusten tuloksia vuodelta 2016. Viitattu 2.5.2018.

<http://tulli.fi/documents/2912305/4756721/Tullin+elintarviketutkimukset+2016+yhteenveto+valvonnasta.pdf/7d1efe04-d803-47af-aba3-dcd5d1722f03/Tullin+elintarviketutkimukset+2016+yhteenveto+valvonnasta.pdf.pdf>

Tulli. 2017. Tullin elintarvikevalvonnan tuloksia vuodelta 2017. Viitattu 13.5.2018.

<http://tulli.fi/documents/2912305/4756721/Tullin+elintarviketutkimukset+2016+yhteenveto+valvonnasta.pdf/7d1efe04-d803-47af-aba3-dcd5d1722f03/Tullin+elintarviketutkimukset+2016+yhteenveto+valvonnasta.pdf.pdf>

Tulli. 2018. Tullin elintarvike- ja kulutustavaravalvonta. Viitattu 2.5.2018. <http://tulli.fi/yrittysiasiakkaat/tuonti/elintarvike-ja-kulutustavaravalvonta>

Yle. 2016. Hyvinvointi-ilmio myy. Ravintolisiin ja rohdoksiin käytetään puoli miljardia euroa. Viitattu 10.6.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-8598418>

Yleinen elintarvikehygieniasetus. 2004. Viitattu 29.8.2018. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:226:0003:0021:FI:PDF>

Yliopiston apteekki. 2018. Vitamiinit ja lisäravinteet. Viitattu 10.6.2018. <https://www.yliopistonapteekki.fi/terveys-ja-apteekki/vitamiinit-ja-lisaravinteet.html>

Verohallinto. 2017. Katso-tunnistus - yritysten sähköinen tunnistautuminen ja valtuuttaminen. Viitattu 25.3.2018. <https://www.vero.fi/tietoa-verohallinnosta/yhteystiedot-ja-asiointiverkossa/katso/>

Kuvat

Kuva 1: Ravintolisiä koskevaa keskeistä lainsäädäntöä (Evira ravintolisäopas 2016, 5, muokattu)

Kuva 2: Elintarvikeviranomaiset

Kuva 3: Elintarvikealan toimijoiden roolit (EFSA 2018b, 3, muokattu)

Kuva 4: Toimijan velvollisuudet takaisinvetotilanteessa (Evira 2018)

Kuva 5: Esimerkki toimijan ilmoituksesta kuluttajille (Evira 2018b)

Kuva 6: Yhteistyö toimeksiantajan kanssa

Kuva 7: Perehdytysoppaan sisällysluettelo (kuvakaappaus)

Kuva 8: Perehdytysoppaan visuaalinen ilme (kuvakaappaus)

Kuva 9: Työelämän palaute omavalvontaoppaasta

Kuva 10: Ulkopuolisten arvioijien palaute omavalvontaoppaasta

Liitteet

Liite 1: Ravintolisien omavalvonnan perehdytysopas.....	45
Liite 2: Omavalvontaoppaan palautekysely	65

Liite 1: Ravintolisien omavalvonnan perehdytysopas

2018

Omavalvontaopas

PEREHDYTYS MAAHANTUOJAN OMAVALVONTAAN

OMAVALVONTAOPAS

Tervetuloa ravintolisien kiehtovaan maailmaan. Tämä omavalvontaopas sisältää tietoa yrityksen omavalvonnan eri osa-alueista. Opas on tarkoitettu erityisesti uusien työntekijöiden perehdytyksen tueksi. Perehdytysoppaassa tutustutaan elintarvikkeita valvoviin tahoihin, uuden ravintolisävalmisteen arviointiin, yleisiin käsitteisiin, ja kuvataan omavalvonnan eri osa-alueita.

Perehdytysopas toimii opinnäytetyöni käytännön osana ja se on toteutettu yhteistyössä työelämäkumppanin kanssa. Tavoite on edistää yritysten hyvää omavalvontaa ja elintarvikealan turvallisuutta. Tähän pyritään lisäämällä maahantuojiin tietoutta ja kehittämällä perehdytysprosesseja. Opas ohjaa tarvittaessa lisätiedon pariin linkkien ja lukuvinkkien avulla.

Toivon, että koostamani omavalvontaopas on avuksi yrityksenne arjessa ja toimii hyödyllisenä apuna ravintolisäviidakon uumenissa!

Satu Salminen

Laurea-ammattikorkeakoulu

Kauneudenhoitoalan koulutusohjelma, Estenomi (AMK)

Marraskuu 2018

Liitteenä opinnäytetyössä: Kuinka selvittää ravintolisäviidakossa? - Uuden työntekijän perehdytysopas

SISÄLLYSLUETTELO

Ravintolisämääritelmä.....	3
Maahantuojan velvollisuudet.....	3
Elintarvikelainsäädäntö	5
Elintarvikeviranomaiset.....	6
Elintarvikehuoneistosta ilmoittaminen	8
Ravintolisäilmoitus	9
Pakkausmerkinnät ja markkinointi.....	10
Ravintolisän jäljitettävyys.....	12
Takaisinvetotoimenpiteet	13
Lähteet	16
Kuvat	16

RAVINTOLISÄMÄÄRITELMÄ

Ravintolisän tunnusmerkkejä

- valmiste on annosmuodoltaan puriste, kapseli, pastilli, tabletti, pilleri, jauhe, tiiviste, uute tai muu vastaava
- valmiste nautitaan pieninä mitta-annoksina
Eviran tulkinta: Tee- tai ruokalusikallinen (5 - 15 ml) valmistetta siten, että vuorokausiannos on tilavuudeltaan korkeintaan 100 ml
- saatavalla energiamäärällä ei ole merkitystä ruokavalion kannalta
Eviran tulkinta: Energiämäärän tulee olla alle 200 kJ (50 kcal) vuorokaudessa valmisteen enimmäisannostusohjeen mukaan
- valmisteen tarkoituksena on vain täydentää ruokavaliota

Ravintolisä ei voi

- olla valmiste, joka luokitellaan lääkelain (395/1987) nojalla lääkkeeksi
- sisältää aineita, joilla ei ole ravitsemuksellista tai fysiologista merkitystä
- sisältää uuselinartarvikeainesosia
- olla sairauksia parantava, ennaltaehkäisevä tai hoitava

MAAHANTUOJAN VELVOLLISUUDET

Maahantuojalla tulee olla riittävät ja oikeat tiedot ravintolisistä, joita se

- tuo maahan
- pakkaa
- pitää kaupan
- tarjoilee
- luovuttaa elintarvikkeeksi

Huomaa! Henkilökunnan perehdyttäminen on tärkeä osa yrityksen omavalvontaa.

Elintarvikkeita maahantuovan yrityksen on

- laadittava omavalvontasuunnitelma
- pidettävä kirjaa omavalvontasuunnitelman toteutumisesta
- tunnistettava elintarvikkeeseen ja sen käsittelyyn liittyvät riskit
- kuvattava, miten tunnistettuja riskejä hallitaan

Lukuvinkki! Elintarvikelaki 23/2006, artikla 19

Huomaa! Elintarvike tai sen yhteydessä esitetty tieto ei saa johtaa kuluttajaa harhaan!

Omavalvontasuunnitelma

- on elintarvikealan toimijan järjestelmä
- varmistaa, että elintarvike, huoneisto ja toiminta ovat määrystenmukaisia
- kuvaa elintarvikkeeseen ja sen käsittelyyn liittyvät terveysvaarat
- sen toteutusta seurataan ja suunnitelmaa päivitetään aina tarvittaessa

Omaevalvontasuunnitelman osa-alueita ovat

- tiedot ravintolisän koostumuksesta
- pakkausmerkinnät
- markkinointi
- tuotteiden jäljitettävyyys
- takaisinvedot ja haittavaikutusilmoitukset

Huomaa! Maahantuojat saavat omaevalvontaan liittyvää neuvontaa oman kunnan elintarvikevalvontaviranomaiselta.

Ravintolisiä maahantuovan yrityksen tulee

- tehdä elintarvikehuoneistoilmoitus
- tehdä ravintolisäilmoitus
- varmistaa markkinoinnin määräystenmukaisuus
- huolehtia ravintolisien parissa työskentelevän henkilökunnan koulutuksesta

Maahantuojan tulee ennen elintarvikkeen markkinoille saattamista varmistua, että se on ihmisravinnoksi sopiva

- kemialliselta laadultaan
- fysikaaliselta laadultaan
- mikrobiologiselta laadultaan
- koostumukseltaan
- muilta ominaisuuksiltaan

Uuselintarvikkeella tarkoitetaan tuotteita tai ainesosia, joiden käyttö ihmisravinnoksi on ollut EU:n alueella hyvin vähäistä ennen toukokuuta 1997.

Ravintolisän maahantuojan tulee varmistua mm. siitä, että ravintolisä

- sisältää vain sallittuja vitamiineja ja kivennäisaineita tai muita aineita
- sisältää vain sallittuja lisäaineita ja enintään sallitun määrän verran
- ei sisällä EU:ssa hyväksymättömiä uusielintarvikeainesosia
- ei sisällä lääkelain (395/87) tarkoittamia lääkkeitä
- ei sisällä hormoneja tai dopingaineita
- ei sisällä raja-arvoja ylittäviä määriä vierasaineita, esim. ympäristömyrkyt, raskasmetallit, hometoksiinit

Lukuvinkki! Euroopan komission asetus (1170/2009)

Listaus vitamiineista ja kivennäisaineista, joita voidaan käyttää ravintolisien valmistuksessa

ELINTARVIKELAINSÄÄDÄNTÖ

Elintarvikelainsäädännön tavoitteena on

- ihmisten terveyden suojeleminen
- varmistaa elintarvikkeiden turvallisuus
- varmistaa, etteivät valmisteesta annettavat tiedot johda kuluttajia harhaan
- varmistaa, että elintarvikkeesta annetut tiedot vastaavat todellisuutta
- samojen periaatteiden noudattaminen EU:n jäsenvaltiosta huolimatta

Suomen elintarvikelainsäädäntö

- suurin osa on Euroopan unionin lainsäädäntöä
- kansalliset lait ja asetukset täsmentävät Euroopan unionin lainsäädäntöä
- Suomen oma lainsäädäntö on maa- ja metsätalousministeriön vastuulla

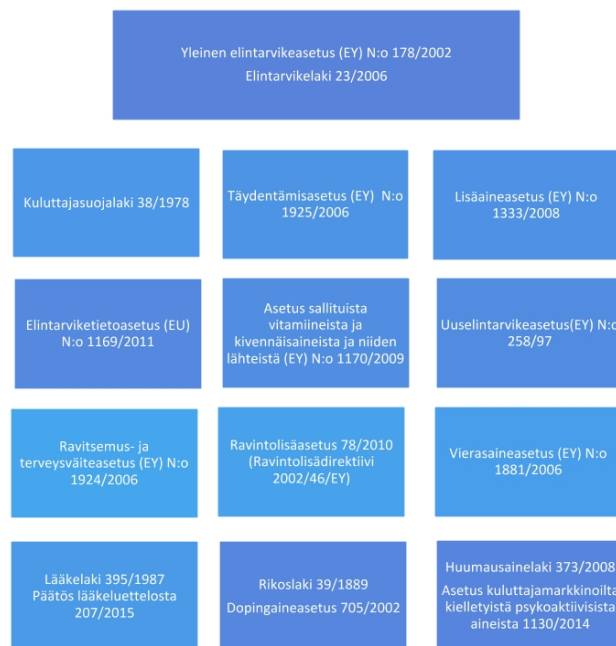

Huomaa! Ravintolisät luokitellaan elintarvikkeiksi.

Lukuvinkki! Elintarvikelainsäädäntöön voit tutustua hakemalla alla olevia lakeja ja asetuksia osoitteessa:

<https://www.finlex.fi/fi/>

Kuva 1. Ravintolisiä koskeva keskeinen lainsäädäntö (Evira ravintolisäopas 2016, 5, muokattu)

ELINTARVIKEVIRANOMAISET

Kansainväliset elintarvikeviranomaiset

- EU eli Euroopan unioni
- EFSA eli European Food Safety Authority

Kansalliset elintarvikeviranomaiset

- elintarviketurvallisuusvirasto Evira
- aluehallintovirastot (AVI)
- kunnat
- tulli
- maa- ja metsätalousministeriö

Kansalliset viranomaiset huolehtivat maakohtaisesta valvonnasta ja lainsäädännön noudattamisesta.

Euroopan unioni

- vastaa elintarvikkeita koskevan lainsäädännön säätämisestä
- Suomessa elintarvikkeita koskeva lainsäädäntö on lähes täysin harmonisoitua EU-lainsäädäntöä
- virallisen elintarvikevalvonnan järjestämisestä säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa 882/2004

EFSA

- antaa puolueetonta tieteellistä elintarviketurvallisuuteen liittyvää neuvontaa Euroopan komission, Euroopan parlamentin ja jäsenvaltioiden päätöksenteon tueksi
- EFSA:n tekemien riskiarvioiden tarkoituksena on arvioida ravitsemus- ja terveysväitteiden turvallisuutta ja todenmukaisuutta
- tiedottaa neuvoistaan pääasiallisille kumppaneilleen, sidosryhmille ja suurelle yleisölle

Lukuvinkki! Tutustu ravitsemus- ja terveysväitteisiin EFSA:n sivuilla

http://ec.europa.eu/food/safety/labelling_nutrition/claims/register/public/?event=register.home

Evira

- valvoo, että saatavilla olevat elintarvikkeet ovat turvallisia
- valvoo ravintolien mainontaa
- toimii aluehallintovirastojen keskusvirastona
- suunnittelee ja ohjaa ravintolien valvontaa
- voi tehdä tarkastuskäyntejä maahantuojien tai pakkaajien varastoihin yhdessä aluehallintovirastojen ja kunnan kanssa
- jakaa tietoa alan toimijoille esim. oppaiden, ohjekirjeiden ja koulutusten avulla
- vastaanottaa ravintolisistä tehtävän ravintolisäilmoituksen
- vuoden 2019 alusta alkaen Evira on Ruokavirasto

Vinkki! Eviran sivuilta ja oppaista löydät maahantuojalle hyödyllistä tietoa!

Aluehallintovirasto

- valvoo, ohjaa ja arvioi kuntien suorittamaa elintarvikevalvontaa
- tavoitteena on yhtenäinen elintarvikevalvonta kaikissa kunnissa
- varmistaa kuntien elintarvikevalvonnan laadun arviointi- ja ohjaukseen avulla

Kunta

- valvoo elintarvikevalvonnan käytännön toteuttamista alueellaan
- suorittaa tarkastuksia laitoksissa, joissa elintarvikkeita valmistetaan, käsitellään, tarjoillaan tai myydään
- antaa omavalvontaan liittyviä neuvoja ja ohjeistaa omavalvontasuunnitelman laatimisessa
- suorittaa valvontaa kunnallisen valvontayksikön toimintasuunnitelman mukaisesti ja hakemusten, ilmoitusten sekä muiden yhteydenottojen perusteella
- voi ottaa tarvittaessa näytteitä ja antaa määräyksiä, joilla varmistetaan elintarvikkeiden turvallisuus

Tulli

- valvoo EU-jäsenmaista ja kolmansista maista tulevien ravintolien turvallisuutta ja määräystenmukaisuutta näytteenottosuunnitelman mukaisesti
- raportoi valvonnan tuloksista Eviralle ja Euroopan komissiolle
- ottaa valvontanäytteitä, jotka tutkitaan tullilaboratoriossa

Huomaa! määräystenvastaisten tuotteiden vetämisestä pois markkinoilta vastaa toimija

EU:n valvonta-asetuksen (882/2004) mukaan elintarvikevalvonnan tulee olla

- riskien mukaista
- säännöllistä
- tapahtua sopivin väliajoin

ELINTARVIKEHUONEISTOSTA ILMOITTAMINEN

Elintarvikehuoneistoilmoituksen teko

- tehdään kirjallisesti kunnan elintarvikevalvojalle
- tehdään viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista
- ilmoituksella toimija ilmoittaa elintarvikehuoneiston perustamisesta tai käyttöönotosta
- toiminta voidaan aloittaa ennen valvontaviranomaisen tarkistusta

Lukuvinkki! Ilmoitusvelvollisuudesta on säädetty Elintarvikelaissa 23/2006, artikla 13.

Virtuaalinen elintarvikehuoneistoilmoitus

- tehdään erillisellä lomakkeella
- tehdään, kun elintarvikkeet eivät ole varsinaisesti koskaan toimijan hallussa, vaan tuotteet toimitetaan esim. tukun kautta
- tehdään silloin, kun tuotteet välitetään tai luovutetaan esim. internetin tai puhelimen kautta tulleiden tilausten perusteella

Huomaa! Yrityksen tulee toiminnan alettua valvoa omaa toimintaansa omavalvontasuunnitelman mukaisesti.

Elintarvikehuoneistoilmoitusta päivitetään

- kun tapahtuu olennaisia muutoksia (esim. uusien toimintojen aloittaminen)
- kun toiminta lopetetaan tai keskeytetään
- kun toimija vaihtuu

Virtuaalista elintarvikehuoneistoa käytetään elintarvikkeiden välittämiseen tai myyntiin ilman, että valmisteet ovat kyseisessä huoneistossa.

Lukuvinkki! Lomakkeet Espoon seudun elintarvikehuoneistojen ilmoittamiseksi löytyvät seuraavan linkin takaa: https://www.espoo.fi/fi-EI/Sosiaali_ja_terveyspalvelut/Terveyspalvelut/Ymparistoterveydenhuolto/Eiintarvikevalvonta

RAVINTOLISÄILMOITUS

Ravintolisävalmisteiden

- myyntiin ei tarvita ennakkolupaa, eikä valmisteille ole olemassa ennakkotarkastusjärjestelmää
- koostumusta ja turvallisuutta ei arvioida ennalta

Maahantuojan velvollisuutena on

- tehdä ravintolisäilmoitus Elintarviketurvallisuusvirasto Eviralle (Elintarvikelaki 2006/23, 8 artikla)
- varmistaa, että ravintolisä on määräysten mukainen

Ravintolisäilmoituksen tekeminen

- varmista, että käytössäsi on Verohallinnon Katso-tunnukset, joilla kirjaudutaan Eviran sähköiseen järjestelmään
- **linkki ravintolisäilmoituksen tekoon:**
<https://www.evira.fi/tietoa-evirasta/asiointi/sahkoinen-asiointi/elintarvikkeet/ravintolisa-ja-taydentamisilmoitukset/>

Huomaa! Tee ravintolisäilmoitus Eviran sähköisessä asiointipalvelussa viimeistään siinä vaiheessa, kun valmiste saatetaan markkinoille. Uusi ravintolisäilmoitus vaaditaan aina, kun valmisteen koostumus sille ominaisten aineiden osalta muuttuu. Ravintolisäilmoitukseen liitetään selkeä ja luettava malli valmisteen pakkausmerkinnöistä.

- Evira katsoo, että maahantuoja on täyttänyt ilmoitusvelvollisuutensa, kun ilmoitus vaadittuine tietoineen ja liitteineen on saapunut heille

Huomaa! Evira ei ilmoitusprosessin aikana arvioi valmisteen koostumuksen tai merkintöjen lainmukaisuutta. Maahantuoja vastaa itse siitä, että elintarvike on ravintolisäasetuksen ja muiden määräysten mukainen. Ravintolisäilmoitus on maahantuojakohtainen.

PAKKAUSMERKINNÄT JA MARKKINOINTI

Ravintolisistä annettujen tietojen tulee olla

- riittäviä
- totuudenmukaisia
- lainsäädännön mukaisia

Ravintolisistä annettavat tiedot eivät saa

- johtaa kuluttajaa harhaan
- olla totuudenvastaisia
- viitata lääkkeellisiin ominaisuuksiin
- luoda lääkkeellistä vaikutelmaa
- vihjata, että tasapainoinen ja monipuolinen ruokavalio ei olisi riittävä

Ravintolisän pakkausmerkintöjen tulee olla

- helposti ymmärrettäviä
- selkeitä
- riittävän isolla fontilla
- suomen ja ruotsin kielellä

Terveysväitteitä käytettäessä ravintolisän pakkauksessa tulee

- mainita terveysväitteen kohderyhmä
- mainita tasapainoisen ja monipuolisen ruokavalion tärkeys
- mainita terveiden elämäntapojen tärkeys
- ilmoittaa kuinka paljon ja kuinka usein elintarviketta on nautittava hyödyn saamiseksi
- huomauttaa henkilöitä, joiden tulee välttää elintarvikkeen nauttimista
- varoittaa, mikäli valmisteen liiallinen nauttiminen voi aiheuttaa terveystarvike-
- sairauden riskin vähentämistä koskevien väitteiden kohdalla mainita, että sairauteen liittyy useita riskitekijöitä, eikä yhden tekijän muuttamisesta ole välttämättä hyötyä
- muut rajoitukset ja käyttöohjeet

Lukuvinkki! Linkin takaa löydät lisätietoa terveysväitteiden käytöstä EU-alueella.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=celex:32013D0063>

Alla olevasta taulukosta saat yleiskuvan pakkausmerkintöjen jaottelusta

Yleiset pakkausmerkinnät Lisätietoa: Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 1169/2011	Maa- ja metsätalousministeriön ravintolisäasetuksen (78/2010) mukaiset pakkausmerkinnät	Muun lainsäädännön edellyttämiä pakkausmerkintöjä Lisätietoa: Eviran ravintolisäopas
<ul style="list-style-type: none"> • elintarvikkeen nimi • ainesosaluettelo • allergioita ja intoleransseja aiheuttavat aineet • lisäaineet • sisällön määrä • aineosan määrä • säilyvyystiedot (parasta ennen tai viimeinen käyttäjäajankohta) • vastuussa olevan elintarviketoimijan nimi ja yhteystiedot • alkuperämaa tai lähtöpaikka • käyttöohje/varoitusmerkinnät • erityiset säilytys- tai käyttöohjeet (tarvittaessa) • alkoholipitoisuus (tarvittaessa) • elintarvike-erän tunnus 	<ul style="list-style-type: none"> • ravintolisätermi • valmistellelle ominaisten ravintoaineiden tai luokkien nimet tai maininta näiden aineiden luonteesta • valmisteen suositeltava vuorokausiannos • varoitus, että suositeltua vuorokausiannosta ei saa ylittää • maininta, että ravintolisä ei korvaa monipuolista ruokavaliota • varoitus, että ravintolisää ei saa säilyttää pienten lasten ulottuvissa 	<ul style="list-style-type: none"> • makeutusaineiden käyttöä koskevat merkinnät • laktoositon- ja gluteeniton-merkinnät • kofeiinia koskevat merkinnät <p>Huomaa! Tarkista nämä merkinnät ravintolisäkohtaisesti</p>

Kuva 2. Ravintolisän pakkausmerkinnät (Evira ravintolisäopas 2016. 20-26)

Ravintolisien markkinointi

- ei saa loukata ihmisarvoa
- sisältää syrjintää
- ei saa suhtautua hyväksyvästi toimintaan, jossa vaarannetaan terveyttä

Lukuvinkki! Kuluttajansuojalaki (38/1978).

Ravintolisien markkinoinnissa voi käyttää tietyin edellytyksin

- terveysväitteitä, jotka perustuvat yleisesti hyväksytyyn tieteelliseen näyttöön
- terveysväitteitä, jotka kuuluvat EU:n hyväksytyjen terveysväitteiden luetteloon
- toistaiseksi kasviperäisten aineiden osalta väitteitä, joiden arviointi on EFSA:ssa kesken ja joista ei ole annettu päätöstä

Ravintolisän markkinoinnissa käytettävät terveysväittämät eivät saa

- olla totuudenvastaisia tai moniselitteisiä
- olla harhaanjohtavia
- kannustaa ravintolisän liialliseen kuluttamiseen
- viitata yksittäisen terveydenhuollon ammattilaisen suositukseen
- vihjata, että tuotteen käyttämättä jättäminen vaikuttaa terveyteen
- viitata laihtumisen määrään
- pelotella kuluttajia elintoimintojen muuttumisella

Lukuvinkki! Ravitsemus- ja terveysväitteitä säätelevä asetus (1924/2016) määrittelee edellytykset, joiden perusteella tuotteisiin voi liittää väitteitä.

Harhaan johtavia tietoja ei saa antaa

- pakkausmerkinnöissä
- esillepanossa
- etämyyntiesitteessä
- verkkosivuilla
- tuoteluettelossa
- esitteessä tai kirjeessä
- suullisesti
- muussa valmisteen materiaalissa

Ravintolisien markkinoinnissa ei saa

- viitata, että tuotteen kuluttamatta jättäminen vaikuttaisi terveyteen
- asettaa kyseenalaiseksi muiden elintarvikkeiden turvallisuutta
- kyseenalaistaa muiden elintarvikkeiden ravitsemuksellista riittävyttä

Terveysväite antaa ymmärtää, että elintarvikkeen tai sen ainesosan ja terveyden välillä on yhteys. Esim. kalsium on tarpeellinen luuston pysymiselle normaalina.

Ravitsemusväite viittaa elintarvikkeen erityisiin ja hyödyllisiin ominaisuuksiin, jotka johtuvat energiamäärästä (jota se tuottaa tai ei tuota), ravintoaineista tai muista ainesosista (joita valmiste sisältää tai ei sisällä).

RAVINTOLISÄN JÄLJITETTÄVYYS

Jäljitettävyyden varmistaminen

- ravintolisän maahantuoja on tunnistettava luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka on toimittanut ravintolisän yritykselle
- maahantuojalla tulee olla menettely ja tarvittavat järjestelmät, joiden avulla toimivaltaiset viranomaiset voivat saada nämä tiedot käyttöönsä
- maahantuoja on tunnustaa myös yritykset, joille ravintolisiä on toimitettu
- ravintolisien jäljitettävyyden on oltava todennettavissa asiakirjoin, joiksi kelpaavat esimerkiksi tavarantoimittajan lähetyslistat, laskut tai muu varastokirjanpito
- markkinoille saatetuissa tai sinne saatettavissa elintarvikkeissa on jäljitettävyyden helpottamiseksi oltava riittävät ja asianmukaiset pakkausmerkinnät tai tunnistetiedot

Huomaa! Tuotteen jäljitettävyydestä vastaa tuotteen pakkauksessa mainittu Suomessa toimiva elintarvikealan toimija.

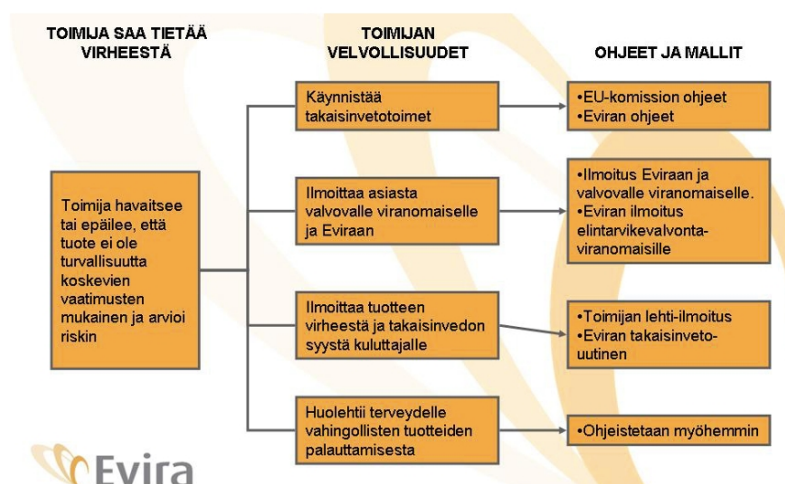
TAKAISINVETOTOIMENPITEET

Takaisinvetotoimenpiteet:

1. elintarvikkeen poistaminen markkinoilta (takaisinveto)
2. takaisinvedosta ilmoittaminen valvontaviranomaisille
3. kuluttajien tiedottaminen takaisinvedon syystä sekä tuotteiden palauttamistavasta tarvittaessa
4. markkinoilta poistaminen, palauttaminen, hävittäminen

Huomaa! Takaisinvetosuunnitelma on osa yrityksen oma-avalvontasuunnitelmaa.

Kuva 3. Eviran ohje: toimijan velvollisuudet takaisinvetotilanteessa (Evira 2018)

Elintarvikeviranomaisille ilmoitetaan

- jos markkinoille saatettu elintarvike voi olla ihmisen terveydelle vahingollinen
- jos elintarvike päätetään poistaa markkinoilta (takaisinveto)
- suoritetuista takaisinvetotoimenpiteistä

Huomaa! Takaisinvetotoimenpiteiden tarkoituksena on kuluttajille aiheutuvien riskien ehkäiseminen.

Maahantuojan tulee ilmoittaa takaisinvedosta

- kunnan valvontaviranomaiselle
- Eviraan
- kuluttajille (tarvittaessa)

Mikäli elintarviketoimijalla on syytä epäillä tai se katsoo, että sen maahantuoma tai jakelema elintarvike ei täytä elintarvikkeiden turvallisuutta koskevia vaatimuksia, on toimijan käynnistettävä välittömästi menettelyt kyseisen elintarvikkeen poistamiseksi markkinoilta, jos se ei ole enää kyseisen alkuperäisen toimijan välittömässä valvonnassa.

Elintarvikkeen poistaminen markkinoilta

- takaisinvetoa harkitessa toimijan tulee arvioida riskiä aina pahimman mahdollisen tilanteen mukaan

Huomaa! Esimerkiksi tuotteen allergeenin ilmoittamatta jättäminen on syy, jonka perusteella elintarvike on aina vedettävä pois markkinoilta

- Evira on antanut toimintaohjeet, joiden mukaan tulee toimia eri syistä johtuvissa takaisinvetotilanteissa
- takaisinvetolomake tulee valita tilanteen mukaan, sillä omat takaisinvetolomakkeet löytyvät muun muassa pakkausmerkintävirheestä ja allergeenivirheestä johtuviin takaisinvetoihin

Takaisinvetolomake

- löytyy Eviran verkkosivuilta
- lähetetään sähköpostitse otsikolla ”takaisinveto”
- lähetetään osoitteeseen: takaisinvedot@evira.fi

Lukuvinkki! Tutustu takaisinvetolomakkeisiin Eviran verkkosivulla:

<https://www.evira.fi/tietoa-evirasta/lomakkeet-ja-ohjeet/elintarvikkeet/takaisinvedot/>

Takaisinvetotilanteessa ilmoita viranomaisille (Evira, kunta) vähintään seuraavat tiedot välittömästi

- missä tuotteessa virhe on havaittu
- millainen virhe on havaittu
- mihin toimenpiteisiin on ryhdytty
- mihin toimenpiteisiin ollaan ryhtymässä
- kuka asiaa hoitaa (nimi, yhteystiedot)

Huomaa! Muut lomakkeen tiedot toimitetaan mahdollisimman nopeasti, muutaman vuorokauden sisällä

Jos takaisinvedettävä tuote on ehtinyt kuluttajien käyttöön, on maahantuojan

- minimoitava kuluttajiin kohdistuva riski
- ilmoitettava tehokkaalla ja täsmällisellä tavalla syy elintarvikkeen markkinoilta poistamiseen
- tarvittaessa varmistettava, että jo kuluttajalle ehtineet tuotteet palautetaan

Takaisinvetotilanteessa kuluttajien tiedottaminen

- tiedottamiskanavan valinta voi olla tapauskohtaista
- tärkeää, että kuluttajat tavoitetaan riittävän kattavasti
- tiedote STT:lle (toimitus(at)stt.fi) sekä maksullinen lehti-ilmoitus
- takaisinvedosta kertovan lehti-ilmoituksen tulee olla muusta tekstistä erottuva ja kooltaan riittävä, vähintään 90 mm x 100 mm, ja sisältää merkintä ”takaisinveto”
- lehti-ilmoituksessa tulee ilmoittaa selkeästi tuote, josta on kyse ja tuotteessa oleva virhe
- tuotteen levikistä riippuen ilmoitus julkaistaan eri lehdissä ja viestintävälineissä suomeksi sekä ruotsiksi

Takaisinveto
Tiedote kananmunalle allergisille

ZZ-kaurakeksi sisältää kananmunaa, jota ei ole merkitty ainesosaluetteloon

Valmistaja: Firma Oy
Parasta ennen: 18.4.2005 ja 20.5.2005 (koskee vain näitä tuote-eriä)
Pakkauskoko: 200 g

ZZ-kaurakeksi sisältää kananmunaa, mutta sitä ei ole merkitty ainesosaluetteloon. Tuote voi olla vaarallinen kananmunalle allergisille henkilöille. Muille tuote on turvallinen.

Jälleenmyyjä on ohjeistettu poistamaan tuotteet välittömästi myynnistä.

Kananmunalle allergisia tuotteen ostajia pyydetään palauttamaan virheelliset tuotteet ostopaikkaan tai tyhjä pakkaus osoitteeseen Firma Oy, X-katu 2, 12345 Paikkakunta. Pakkauksesta tulee ilmetä tuotteen päiväys tai eräkoodi. Ostos hyvitetään.

Lisätietoja antaa: Tuotepäällikkö YY, Firma Oy, puhelin 01-123 4567

* Toimija laatii samasta aiheesta tiedotteen STT:lle (toimitus@stt.fi)

Kuva 4. Esimerkki toimijan ilmoituksesta kuluttajille (Evira 2018b)

LÄHTEET

Aluehallintovirasto. 2016. Elintarvikkeet. Viitattu 14.1.2017. <https://www.avi.fi/web/avi/elintarvikkeet#.WltpAa0gneQ>

Asetus elintarvikkeita koskevista ravitsemus- ja terveystähteistä 1924/2006. Viitattu 1.8.2017. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/ALL/?uri=LEGISSUM:l21306>

EFSA. 2018. About EFSA. Viitattu 17.4.2018. <http://www.efsa.europa.eu/en/aboutefsa>

EFSA. 2018a. EFSA's Scientific Process. A step-by-step guide. Viitattu 17.4.2018. http://www.efsa.europa.eu/en/interactive_pages/scientificprocess/ScientificProcess

EFSA. 2018b. Tiede kuluttajan suojana. Pellolta pöytään. Viitattu 29.4.2018. http://www.efsa.europa.eu/sites/default/files/corporate_publications/files/efsacorporatebrochure_fi.pdf

EFSA. 2018c. Food Supplements. Viitattu 17.7.2018. <http://www.efsa.europa.eu/en/topics/topic/food-supplements>

Elintarvikeasetus 178/2002. Viitattu 10.3.2018. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:031:0001:0024:FI:PDF>

Elintarvikkeiden mikrobiologiset vaatimukset, komission asetuksen 2073/2005 soveltaminen sekä yleisiä ohjeita elintarvikkeiden mikrobiologisista tutkimuksista. Ohje elintarvikealan toimijoille. 2016. Viitattu 16.6.2018. https://www.evira.fi/globalassets/tietoa-evirasta/asiointi/lausuntopyynnnot/luonnos-eviran-ohje-10501_2-mikrobiologiset-vaatimukset_toimijoille.pdf

Elintarvikkeita koskevat ravitsemus- ja terveystähteet. 2016. Viitattu 13.10.2018. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/ALL/?uri=LEGISSUM:l21306>

Elintarvikelaki 23/2006. Viitattu 10.3.2018, 6.5.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060023#L3P16>

EPNAs 178/2002. 2015. Elintarvikelainsäädäntö I. ensimmäinen painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Espoon kaupunki. 2018. Elintarvikevalvonta. Viitattu 7.10.2018. https://www.espoo.fi/fi-FI/Sosiaali_ja_terveyspalvelut/Terveyspalvelut/Ymparistoterveydenhuolto/Elintarvikevalvonta

Elintarvikevalvonta. 2018. Elintarvikevalvonta. Viitattu 13.9.2018. https://www.espoo.fi/fi-FI/Sosiaali_ja_terveyspalvelut/Terveyspalvelut/Ymparistoterveydenhuolto/Elintarvikevalvonta

Euroopan komissio. 2014. Valokeilassa Euroopan unionin politiikka. Elintarviketurvallisuus. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.

Euroopan komission asetus 1170/2009. Viitattu 6.5.2018. <https://www.evira.fi/globalassets/tietoa-evirasta/julkaisut/opaat/ravintolisaapas.pdf>

- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 882/2004. Viitattu 15.4.2018. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=celex:32004R0882R\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=celex:32004R0882R(01))
- Euroopan unioni. 2018. Perustiedot. Viitattu 21.4.2018. https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-parliament_fi
- Eurooppatiedotus. 2018. EU lyhyesti. Viitattu 10.6.2018. <https://eurooppatiedotus.fi/perustietoa-eusta/eu-lyhyesti/>
- Evira. 2016b. Ravintolisien omavalvonta. Viitattu 14.1.2018. <https://www.evira.fi/elintarvikkeet/valmistus-ja-myynti/elintarvikeryhmat/ravintolisat/ravintolisien-ovalvonta/ravintolisien-omavalvonta/>
- Evira. 2016c. Omavalvonnan koko kuva. Viitattu 25.2.2018. <https://www.evira.fi/yhteiset/omavalvonta/elintarvikkeet/>
- Evira. 2016d. Elintarvikelainsäädäntö. Viitattu 6.5.2018. <https://www.evira.fi/elintarvikkeet/valmistus-ja-myynti/lainsaadanto/>
- Evira. 2017. Esittely. Viitattu 7.1.2017. <https://www.evira.fi/tietoa-evirasta/esittely/>
- Evira 10530/2. 2017. Elintarvikehuoneiston riskiluokitus ja valvontatarpeen määrittäminen. Viitattu 15.4.2018. https://www.evira.fi/globalassets/tietoa-evirasta/julkaisut/oppaat/eviran_ohje_10503_2_fi.pdf
- Evira. 2018. Elintarvikkeiden takaisinvento-ohje. Viitattu 16.7.2018. <https://www.evira.fi/elintarvikkeet/valmistus-ja-myynti/ovalvonta/takaisinvedot/>
- Evira 2018b. Ravintolisäilmoitus. Viitattu 7.10.2018. <https://www.evira.fi/elintarvikkeet/valmistus-ja-myynti/elintarvikeryhmat/ravintolisat/ravintolisailmoitus/>
- Evira 2018c. Ruokavirasto aloittaa toimintansa 1.1.2019. Viitattu 20.10.2018. <https://www.evira.fi/tietoa-evirasta/esittely/ruokavirasto-aloittaa-1.1.2019/>
- Helsingin sanomat. 2018. Kymmenet kotimaiset verkkokaupat myyvät laittomilla väitteillä ravintolisiä, sanoo Evira – Kokeile, tunnustatko huuhaan. Viitattu 10.6.2018. <https://www.hs.fi/hyvinvointi/art-2000005596343.html>
- Kuluttajansuojalaki 38/1978. Viitattu 7.10.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1978/19780038>
- Maa- ja metsätalousministeriö. 2018. Elintarvikkeet. Viitattu 3.5.2018. <http://mmm.fi/ruoka-ja-maatalous/elintarvikkeet>
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus elintarviketietojen antamisesta kuluttajille 834/2014. Viitattu 7.10.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140834#Pidp446114368>
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus ravintolisistä 78/2010. Viitattu 28.8.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100078#Pidp446327680>
- Evira ravintolisäopas. 2016. Ravintolisäopas elintarvikevalvojille ja elintarvikealan toimijoille. Eviran ohje 17012/5. s. 5 - 7, 36 - 37, 19 - 21. Viitattu 7.1.2017, 23.5.2018, 6.5.2018. <https://www.evira.fi/globalassets/tietoa-evirasta/julkaisut/oppaat/ravintolisäopas.pdf>

KUVAT

Kuva 1. Ravintolisiä koskeva keskeinen lainsäädäntö (Evira ravintolisäopas 2016. 5, muokattu).....	5
Kuva 2. Ravintolisen pakkausmerkinnät (Evira ravintolisäopas 2016. 20 - 26).....	11
Kuva 3. Eviran ohje: toimijan velvollisuudet takaisinvetotilanteessa (Evira 2018).....	13
Kuva 4. Esimerkki toimijan ilmoituksesta kuluttajille (Evira 2018b)	15

Liite 2: Omavalvontaoppaan palautekysely

Palautekysely
Omavalvontaopas
Perehdytys maahantuojan omavalvontaan

Hei,

Kiitos, että tutustuit ravintolisien maahantuojan omavalvonnan perehdytysoppaaseen. Vastaathan vielä alla olevaan palautekyselyyn. Perehdytysopas on osa opinnäytetyöni toiminnallista osaa ja saatua palautetta käytetään oppaan kehittämiseen. Ympyröi parhaiten vastaava vaihtoehto ja kirjoita vastauksesi avoimiin kysymyksiin.

Arviointiasteikko

- 1 = Täysin samaa mieltä
2= Osittain samaa mieltä
3= Ei samaa eikä eri mieltä
4= Osittain eri mieltä
5= Täysin eri mieltä

Työskenteletkö ravintolisien maahantuontiyrityksessä?	Kyllä	En
Perehdytysmateriaali: oli helposti ymmärrettävissä	1	2 3 4 5
sisälsi minulle uutta tietoa	1	2 3 4 5
sisälsi minulle tuttuja käsitteitä	1	2 3 4 5
Opetusmateriaali oli mielestäni:	liian pitkä liian lyhyt sopivan mittainen	
Perehdytysmateriaalia voisi mielestäni hyödyntää uuden työntekijän perehdytyksessä	1	2 3 4 5
Jäin kaipaamaan lisätietoa ravintolisien ilmoitusmenettelyistä	1	2 3 4 5
Jäin kaipaamaan lisätietoa elintarvikealan toimijoista	1	2 3 4 5
Minkä yleisarvosanan antaisit opetusmateriaalille (1 - 5)? 1 välttävä, 2 tyydyttävä, 3 hyvä, 4 kiitettävä, 5 erinomainen		
Miten kehittäisit perehdytysopasta?		
Vapaa palaute perehdytysmateriaalista:		